

Debats i lectures sobre polítiques de joventut

Títol: Debats i lectures sobre polítiques de joventut

Autors: Íngrid Llopart

Pau Serracant

Agraïments: Lluís Tolosa, David Brunet, Imma Garsaball, Joffre López, Eudald Martorell, Abdou Mawa, Laura Mencia, Xavier Millán, Ares Montardit, Pilar París, Juanma Patón, David Pérez, Guillem Sala, Mònica Salas, Anna Sellarès i Carme Trilla

Sinergia. Col·lecció de guies pràctiques

Dirigida per Lluís Tolosa i Planet

© Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència
Secretaria General de Joventut

1a edició: desembre 2004

Tiratge: 2.000 exemplars

Impressió: www.cege.es

Disseny i maquetació: Unitat d'autoedició i disseny. Secretaria General de Joventut

Fotografies: Sandra González

D.L.: B-46186-2004

Índex

0. Justificació	5
1. Introducció	7

PRIMERA PART: DEBATS SOBRE POLÍTQUES DE JOVENTUT

2. Aproximacions

Aproximacions al concepte de joventut	12
Aproximacions a les polítiques de joventut	14

3. Debats

Educació	Quin tipus d'educació, quin model de societat?	18
Cultura	Què és cultura?	20
	Les fonts de la identitat	22
Treball	Què és treballar?	24
	Atur, precarietat i creació d'ocupació	26
Habitatge	Calen polítiques d'habitatge?	28
	Quines polítiques d'habitatge?	30
Salut	La gestió del risc	32
Participació	Quins tipus de participació?	34
Cohesió social	Gènere. Les relacions de gènere	36
	Classe. La desaparició de les classes socials?	38
	Ètnia. Diversitat cultural: com la gestionem?	40
	Edat. L'edat com a variable de dominació	42
	Protecció social: desigualtat i polítiques socials	44
	Territori: La <i>glocalització</i>	46

4. Tendències

Tendències en l'estudi de la joventut	50
Tendències en les polítiques de joventut	52

SEGONA PART. LECTURES SOBRE POLÍTIQUES DE JOVENTUT

5. Bibliografia

Aproximacions al concepte de joventut	59	
Aproximacions a les polítiques de joventut	61	
Educació	63	
Cultura	66	
Treball	69	
Habitatge	73	
Salut	75	
Participació	78	
Cohesió social	Estudis generals	81
	Gènere	83
	Classe social	85
	Ètnia	87
	Protecció social	90
	Territori	93
Tendències en l'estudi de la joventut	95	
Tendències en les polítiques de joventut	97	
Altres referències	100	

0. Justificació

El disseny d'unes polítiques integrals de joventut requereix un coneixement general dels diferents àmbits en què volem intervenir. Abans, però, d'identificar quins són els continguts concrets de la nostra acció, hem de saber des de quin posicionament volem treballar els temes de salut, participació, educació, habitatge, etcètera. De la manera com ens mirem aquestes realitats dependrà, en bona mesura, el tipus d'orientacions que prendran les nostres actuacions als nostres municipis i comarques. Per exemple, no és el mateix entendre les polítiques culturals com a *compensatòries* dels dèficits culturals dels joves que com a *mitjans d'expressió* de la seva identitat i dels seus interessos, com tampoc no és el mateix fer polítiques de joventut des d'una concepció *adultocràtica* que fer-les des d'una perspectiva *juvenilista*. Les actuacions que es deriven d'un posicionament o d'un altre són diferents perquè responen a objectius diferents.

La guia que us presentem és una aproximació als debats que hi ha a l'entorn de les polítiques de joventut. Us plantegem una mirada senzilla i esquemàtica, que no vol ser exhaustiva, sobre alguns dels debats que hi ha actualment en cada una de les grans àrees de les polítiques de joventut. És una proposta genèrica i, per tant, es fa imprescindible situar aquests debats en el marc dels nostres contextos locals.

Aquesta guia consta de dues parts diferenciades. En la primera part presentem, de manera molt sintètica i polaritzada, alguns dels **principals debats** que hi ha al voltant del món juvenil. És important tenir en compte que els autors no hem expressat el nostre posicionament personal, sinó que ens hem limitat a sintetitzar els continguts essencials de cada perspectiva. En la segona part hi trobareu un **recull bibliogràfic** que us permetrà aprofundir en els temes que més us interessin.

1. Introducció

Les mirades mai no són neutres

Quan intentem entendre i explicar la joventut, la feina, les relacions de gènere, l'educació, la participació, etcètera, ho fem des d'una perspectiva determinada. Aquesta perspectiva pot ser explícitament reconeguda i assumida o bé implícita, però sempre hi és: convé tenir clar des de quins plantejaments estem actuant per saber cap a on volem anar. Les mirades i els posicionaments, doncs, mai no són neutres: un/a tècnic/a de joventut que es dediqui bàsicament a assumptes culturals, per exemple, pot pretendre que està fent una feina *apolítica*. Però el fet de limitar la tasca del tècnic de joventut a l'àmbit de la cultura implica una presa de posició i, a més a més, dins de les actuacions vinculades a la cultura hi trobem molts plantejaments possibles.

La proposta que us fem en aquesta guia consisteix a explicitar aquestes mirades; és a dir, a fer visibles els plantejaments de fons que trobem darrere una bona part de les polítiques i dels programes de joventut. Entenem que tenir clara aquesta posició és el pas previ a qualsevol decisió sobre els continguts concrets de les actuacions en polítiques de joventut.

La realitat és sempre més complexa

Aquesta proposta, feta en un format tan reduït com el d'una guia Sinergia, presenta una sèrie de dificultats de les quals en destacarem dues. D'una banda, molts debats o posicions divergents han quedat al marge de la guia per una mera qüestió d'espai. El

criteri per seleccionar un debat o un altre ha estat, senzillament, la rellevància que considerem que té en el camp de les polítiques de joventut.

D'altra banda, els debats que trobareu en aquesta guia no s'han d'interpretar al peu de la lletra, sinó que s'han d'entendre com una aproximació. De fet, hem esbossat una *caricatura doble*: en primer lloc, perquè totes les teories sobre la realitat són una caricatura d'allò que volen explicar; l'abstracció i la síntesi permeten una comprensió global dels fenòmens, però a canvi de perdre precisió i complexitat. I en segon lloc, perquè en aquesta guia trobareu una síntesi d'aquestes abstraccions; és a dir, un resum dels resums de la realitat que són les teories i les perspectives acadèmiques. Per tant, els debats que plantegem aquí no són més que caricaturitzacions extremes de processos complexos. L'únic que volem és que aquestes exageracions us convidin a introduir-vos en algun dels debats.

També caldria evitar caure en l'opció fàcil de pretendre que «la veritat» es troba en un punt mitjà entre les dues posicions de cada debat. Les teories no són necessàriament complementàries o antagòniques. I, en tot cas, en un moment i lloc determinats, una teoria pot ser molt més explicativa de la realitat que una altra.

Finalment, els autors volem explicitar que **els continguts d'aquesta guia no responen als nostres posicionaments ni als de la Secretaria General de Joventut**. Ens hem limitat a intentar sintetitzar els arguments acadèmics i polítics presents en determinats debats, sense valorar la pertinència de les diferents perspectives. Aquesta guia és un primer tast perquè pugueu degustar la bibliografia proposada.

**PRIMERA PART:
DEBATS SOBRE POLÍTQUES DE JOVENTUT**

2. Aproximacions al concepte i a les polítiques de joventut

➤ Aproximacions al concepte de joventut

Conceptes clau

- **Edat**

Temps transcorregut des que una persona ha començat a viure. Tota societat tendeix a assignar un conjunt de tasques i rols als individus de cada edat, de manera que cada edat va associada a una sèrie de drets i deures socials. Avui, el que s'espera dels joves i el que se'ls ofereix està canviant, de manera que la joventut actual té poc a veure amb la de fa tot just unes dècades.
- **Generació**

Conjunt de persones nascudes en un mateix any o etapa. Els joves no només tenen unes trajectòries relativament paral·leles pel fet de tenir la mateixa edat, sinó que també es veuen afectades per les característiques del seu context històric. Això provoca, per exemple, que les etapes vitals que defineixen la joventut actual siguin diferents que les dels seus pares. Des d'aquesta perspectiva podem entendre que les dificultats dels joves d'avui no només deriven del fet de tenir una edat determinada, sinó del fet de ser membres d'una generació afectada per les transformacions socials actuals (crisis econòmiques cícliques, desregulació del mercat de treball, crisi de l'estat del benestar, etc.)
- **Període**

Porció de temps limitat i determinat per l'ocurrència d'algun fenomen. Els fenòmens particulars d'un període concret (una recessió econòmica, per exemple) afecten les oportunitats que tindran els joves. Tot i així, el context històric en què viuen els joves és el que marca, a la llarga, les experiències d'una generació.

Aproximacions al concepte de joventut

Què entenem per joventut?

La joventut com a transició

La joventut és una etapa de transició que consisteix en el pas de la infantesa a la vida adulta. Quan les persones neixen, la dependència respecte als adults és total. “Fer-se gran” és un procés d’adquisició d’autonomia plasmat en la maduració biològica i psicològica, però també en l’adquisició dels recursos formatius, laborals, domiciliaris i econòmics que permeten aquesta autonomia. En aquest sentit, podem afirmar que la joventut és el període en què els joves s’emancipen de la família i aconsegueixen l’autonomia característica dels adults. Hem de tenir en compte, però, que no hi ha un únic model de transició per a tots els joves, sinó que en una mateixa societat hi ha diferents tipus de transició (que depenen de la classe social i d’altres eixos de desigualtat, com el gènere o l’ètnia). El tipus de transició també varia en funció de cada societat i segons el rol assumit per l’Estat.

La joventut com a etapa plena

La joventut és una etapa plena de la vida, definida en positiu a partir de l’autonomia individual i el desig de multiplicar experiències vitals. Aquesta nova etapa s’ha constituït a partir del benestar, l’allargament del període d’estudis i l’endarreriment de l’emancipació. En aquest context postindustrial, els processos més destacats són els que afecten les identitats individuals, principalment a través de la cultura, el consum i l’oci. La nova condició juvenil, doncs, no es defineix en negatiu, a partir d’allò que els joves no tenen i que els adults posseeixen tradicionalment: feina, habitatge i una família pròpia. Per tant, la joventut no s’ha d’entendre com un procés de transició a la vida adulta, sinó com una etapa plena en què la principal raó de ser és gaudir de les experiències per tal de construir la pròpia identitat.

La joventut com a ciutadania

La joventut és una etapa de ciutadania, en què les persones adquireixen i posen en pràctica els drets i deures socials. La joventut no es defineix com allò que no és, sinó com allò que és: el procés a través del qual cada persona defineix el seu projecte vital dins el context social. En el context actual (caracteritzat per la precarietat laboral, les dificultats d’accés a l’habitatge, l’afebliment de la protecció social, etc.) hi ha una major diversitat de trajectòries i, al mateix temps, majors dificultats per posar en pràctica l’exercici de la plena ciutadania. Per tant, la qüestió de fons no és tant aconseguir la independència que suposadament defineix els adults, sinó poder accedir als recursos socials, polítics, econòmics i culturals necessaris per exercir la ciutadania. Així, podem dir que el que converteix els joves en ciutadans no és la possessió d’una sèrie de drets sinó activar-los en la pràctica.

➤ Aproximacions a les polítiques de joventut

Conceptes clau

- **Integralitat**   Perspectiva de treball que té en compte una *visió global* dels i les joves i relaciona els diversos àmbits de les seves vides: la salut, la feina, la cultura, la formació, l'habitatge o la participació.
- **Transversalitat**   Mètode de treball per coordinar les diferents àrees dels ajuntaments, consells comarcals o Govern per afavorir la integralitat en el disseny de les polítiques de joventut.
- **Interinstitucionalitat**   Mètode de treball per coordinar els diferents agents i les institucions d'un territori.
- **Polítiques de joventut explícites i implícites**   Les *polítiques implícites* són les que afecten els joves però que es fan sense reconèixer-les com a polítiques de joventut —polítiques de treball, per exemple—. I les *polítiques explícites* són les assignades a les àrees de joventut —política cultural, tradicionalment—.
- **Polítiques de joventut nuclears i perifèriques**   Diem que fem *polítiques nuclears* quan les accions intervenen directament en la posició social de la població jove: formació, ocupació, habitatge o exclusió social. En canvi, quan dissenyem actuacions en el camp de la cooperació internacional, fem concerts de rock o promocionem descomptes en determinats productes destinats a la gent jove estem fent *polítiques de caràcter perifèric*; aquestes intervencions són importants per millorar la qualitat de vida de la gent jove però no tenen un impacte directe en la seva posició social.

Aproximacions a les polítiques de joventut

Quines són les necessitats dels i les joves?

Polítiques de transició

Les polítiques de joventut que se situen en el paradigma de les *polítiques de transició* són tributàries d'entendre la joventut com el procés d'adquisició dels recursos que permeten als individus controlar les seves vides: l'etapa de transició cap a la vida adulta. Les polítiques de joventut han d'ocupar-se d'aquells aspectes que afavoreixen la transició de la gent jove a la vida adulta (com per exemple treball, habitatge, formació). Així, les àrees de joventut s'hauran de coordinar, bàsicament, les accions que permetin modificar la seva posició social, com són *l'educació, l'habitatge o el treball*. En aquest model es prioritzen més les actuacions destinades al camp econòmic i social que no pas les del camp vivencial i cultural. És per això que les *polítiques de transició* estan més centrades en els aspectes *nuclears* que no pas en els perifèrics.

Polítiques afirmatives

Les polítiques de joventut han d'ocupar-se només d'allò que és propi de la gent jove —*polítiques explícites*— en tant que jove —l'afirmació de la cultura juvenil, de la identitat i l'oci— i han de deixar per a les polítiques més generals els afers que pertocquen a la plena ciutadania dels individus o que afavoreixen l'emancipació del col·lectiu —*polítiques implícites*—. Així, des de les àrees de joventut cal fer intervencions pensades específicament per a la gent jove, i no les que també toquen els joves sense ser específicament seves. Partint d'aquest principi, s'estableixen com a eixos vertebradors de les polítiques de joventut *l'experimentació, la creació, la mobilitat i la ciutadania*. El model de joventut del qual és tributària aquesta perspectiva política és la d'entendre la joventut com a *etapa plena de la vida*. Així, es prioritzen les accions relatives al món cultural i vivencial. És per això que les *polítiques afirmatives* estan molt més centrades en els aspectes *perifèrics* que no pas en els nuclears.

Polítiques integrals

Les polítiques de joventut han d'ocupar-se de les necessitats de la gent jove. Es parteix d'una visió integral, ja que tant el treball o l'educació formen part d'un conjunt de relacions entrellaçades que defineixen les possibilitats de decidir el projecte de vida. L'objectiu de les polítiques de joventut és afavorir la construcció dels projectes de vida de la gent jove, i alhora facilitar que puguin obtenir i posar a la pràctica els recursos i competències que permeten assolir la plena ciutadania. És per això que s'hauran d'articular intervencions que tinguin en compte aquest complex entramat i, per tant, buscar els mecanismes de coordinació entre les diferents àrees —*transversalitat*— i administracions —*interinstitucionalitat*— per fer front a les necessitats del col·lectiu jove. Des de la perspectiva de la integralitat s'hauria de buscar *l'equilibri*, en funció del context, entre les actuacions *perifèriques i nuclears* per fer les polítiques que afavoreixen el desenvolupament dels projectes vitals dels i les joves.

3. Debats sobre polítiques de joventut

► Educació

Conceptes clau

► Educació

És un procés —que es fa al llarg de tota la vida— que afavoreix el ple desenvolupament de les persones en tant que individus i membres d'una societat concreta. L'educació es dona des de diferents àmbits: des de l'*educació formal* —sistema educatiu—, des de l'*educació informal* —família, grups d'amics, mitjans de comunicació, etcètera— o des de l'*educació no formal* —món associatiu—. Hi ha una pluralitat d'agents socialitzadors; tots eduquen i tots tenen responsabilitats en les oportunitats educacionals que s'ofereixen als individus. Aquesta realitat indica que l'educació és un element fonamental en la construcció de la ciutadania, en el sentit que ha transcendit l'àmbit escolar i es fa present en el camp sociocultural i en el de la vida quotidiana. És per això que en el disseny de les polítiques de joventut s'hauria de tendir a explicitar quina és la dimensió educativa de les actuacions.

Educació

Quin tipus d'educació, quin model de societat?

L'educació com a transmissora social

L'educació és un procés en el qual els individus adquireixen els coneixements que els són significatius per integrar-se en el sistema social. L'educació és principalment la *transmissió de coneixements i de pautes de comportament*. S'assimila l'educació a l'ensenyament formal, que adquireix més rellevància que la resta d'àmbits educatius. Tanmateix, des d'aquesta perspectiva també es duen a terme intervencions socioeducatives. Així, i prenent l'exemple del casal de joves, els objectius se centrarien més en el consum d'activitats que no pas en el foment de l'intercanvi de coneixements entre les persones. La programació, per tant, està dirigida des de l'equip pedagògic, i en aquest cas les persones joves tenen poca capacitat per prendre decisions, ja que el personal educador les assumeix. La relació, per tant, que s'estableix entre els responsables i la gent jove està caracteritzada més aviat per la dependència que no pas per l'autonomia.

L'educació com a transformació social

L'educació feta des de qualsevol àmbit educatiu té la finalitat de transformar la societat. En aquest sentit, l'educació va més enllà de transmetre uns coneixements i obre un procés *per aprendre a conèixer, a fer i a conviure*, tot això en un marc de confiança entre els individus —els educands i els educadors— que permet desenvolupar la plena autonomia i l'esperit crític. Si imaginem com es concreta aquesta perspectiva en la intervenció, per exemple, d'un casal de joves, veiem que la finalitat és la transformació social i l'alliberament personal —prendre consciència social—. La programació és participativa i compartida, amb capacitat de generar processos d'intercanvi de coneixements entre les persones —una jove que sap capoeira n'enseny a la resta un cop per setmana—. El paper de l'equip pedagògic és, bàsicament, el d'acompanyament en el procés que fa els i les joves. La gent jove del casal són subjectes actius, amb capacitat de decidir i incidir en la presa de decisions, i es tendeix a buscar formes al màxim d'autogestionades i que potenciïn l'autonomia en tots els sentits.

► Cultura

Conceptes clau

- **Oci**

Temps de no-treball destinat al descans, a la diversió o al desenvolupament personal. Les pràctiques d'oci de les persones joves depenen no només dels gustos i les seves preferències individuals —perspectiva postmoderna—, sinó també de la seva capacitat econòmica —perspectiva econòmica—, de la seva posició i identitat de classe, gènere i ètnia —perspectiva sociològica— i del tipus de societat on viuen —perspectiva històrica.
- **Cultura**

És el conjunt de les activitats i manifestacions humanes que configuren una societat —*sentit latent* de la cultura—, les quals inclouen el camp de les arts i les pràctiques intel·lectuals —*sentit manifest* de la cultura—. És a dir, inclou l'àmbit de les arts i les activitats intel·lectuals, clarament delimitat i reconegut, que opera amb unes regles pròpies i interactua amb els altres àmbits de l'activitat humana —l'economia, la política i la reproducció, per exemple—. Aquestes activitats no són "naturals" —instintives—, sinó que han estat construïdes socialment/culturalment.
- **Identitat**

La manera com els individus —i els col·lectius— es perceben a ells mateixos i són percebuts pels altres. El procés de construcció de la identitat no és individual —es fa en un context social que el determina— ni igualitari —la capacitat dels individus i grups per influir en aquest procés és diferent— ni neutre —la construcció d'una determinada identitat té conseqüències directes sobre els individus i grups—. Aquests condicionants externs, però, es plasmen en identitats subjectives, de manera que les persones i els col·lectius són productes de la societat; al mateix temps, però, són capaços d'influir en la societat i en la pròpia identitat.

Cultura (I)

Què és cultura?

Accés a la cultura

La cultura consisteix en el cultiu de les millors qualitats humanes — la intel·ligència, el gust i la sensibilitat— a través de determinades activitats artístiques i intel·lectuals. En aquest sentit, implica un trencament respecte a la quotidianitat —no anem al teatre cada dia, i quan ho fem tenim una actitud diferent, receptiva—, que ens permet aprendre i créixer com a persones. A través de la cultura es difonen els valors *humanistes* —reflexionem sobre el nostre entorn, el compremem i ens hi involucrem— i *crítics* —ja que la cultura ens proporciona una perspectiva distant i reflexiva que qüestiona les normes establertes—. Per tant, el coneixement i la pràctica de la cultura ens permet desenvolupar les nostres capacitats i formar individus crítics i reflexius. La cultura, però, és fràgil: d'una banda, requereix un esforç personal —no és immediata, "fàcil"; llegir costa més que jugar a la Play Station—; de l'altra, té la competència dels mitjans de comunicació i la societat de consum —llegir pot ser menys atractiu que mirar la tele o anar de compres—. Cal, doncs, que els estaments públics la protegeixin i la fomentin: facilitar l'assistència al teatre —amb descomptes—, acostar els museus als joves —a partir d'exposicions dinàmiques— o fomentar la lectura —a través de campanyes— són exemples d'actuacions adreçades a la formació dels individus a través de la cultura i l'oci. Algunes persones veuen aquestes actuacions com la millor manera d'evitar la degradació de la cultura, a la qual —a través de la cultura porqueria— s'acusa de tenir un impacte negatiu sobre els valors i les actituds dels joves.

Cultura juvenil

La cultura no la formen només les manifestacions artístiques reconegudes com a tals, sinó el conjunt d'*activitats creatives i simbòliques* desenvolupades quotidianament que contribueixen a dotar de sentit les vides dels qui les fan. Anar a comprar, fer zàping, ballar, etcètera, són activitats creatives —tot i els condicionants comercials— que ajuden les persones joves a definir la seva identitat i a posicionar-se socialment. Aquesta perspectiva implica donar el mateix valor a totes les manifestacions culturals —ja sigui la cultura *hip-hop* o un espectacle d'òpera— i, per tant, no classificar els qui les practiquen a partir d'una escala imaginària que va del sublim al vulgar; implica reconèixer que les *jerarquies culturals* —«l'òpera és millor que el *hip-hop*»— no són objectives, sinó que han estat construïdes per algú —els qui prefereixen l'òpera— i que tenen una clara conseqüència: la legitimació del gust i de la cultura dels "de dalt" i la legitimació de la inversió pública en aquestes manifestacions. Aquesta perspectiva genera dos grans plantejaments sobre les polítiques culturals juvenils: d'una banda, hi ha els qui defensen que la millor política cultural és la no-política —per tal d'evitar una jerarquització i prioritització d'activitats per part dels gestors—; d'altra banda, hi ha els qui defensen que les actuacions de l'Administració han de respondre a les demandes concretes dels i les joves per ajudar-los a desenvolupar les pròpies activitats culturals.

Cultura (II)

Les fonts de la identitat

El treball

El treball és una de les principals *fonts d'identitat* dels joves d'avui, a pesar dels profunds canvis que el món laboral està experimentant. La importància del treball amb relació a la identitat es deu a quatre factors bàsics. En primer lloc, la feina i els ingressos condicionen la possibilitat d'actuació dels individus —i per tant, una bona part de les pràctiques culturals i de consum—. Igualment, la millora del nivell d'instrucció fa que la gent jove cada vegada esperi més coses de la feina, no només estabilitat i diners: qui ha invertit en educació vol aplicar els coneixements a la feina, que és percep com un àmbit bàsic de satisfacció i autorealització. En tercer lloc, l'impacte de la precarització sobre la identitat juvenil no es redueix a distanciar-los de la feina, sinó que és complex: entre els que estan en situació precària estan sorgint una sèrie de valors individualistes i acrítics que sens dubte contribuiran a configurar la seva identitat, encara que sigui d'una manera inconscient o negativa. A més a més, cal tenir en compte que no tots els i les joves estan en situació precària. Finalment, l'impacte de qualsevol feina sobre la identitat és evident, en el sentit que treballar comporta establir relacions i adquirir una sèrie d'experiències que influeixen fortament. Per totes aquestes raons, la feina continua sent un element central en la configuració de la identitat dels i les joves.

La cultura i l'oci

La gent jove cada cop basa més la identitat en la cultura, l'oci i el consum i menys en el treball. Dos factors han generat aquest canvi: en primer lloc, l'allargament del període d'estudis i l'endarreriment de l'emancipació estan provocant que augmenti el temps de no-treball i de manca de "responsabilitats familiars", amb el consegüent increment de l'oci. Igualment, en tenir un nivell educatiu més alt, les persones joves eixamplen les seves perspectives i tendeixen a atorgar més importància a les activitats extraescolars o extralaborals. Alguns autors han defensat que l'*hedonisme* —la recerca del plaer— i l'*eclecticisme* —la capacitat d'integrar pràctiques i referències culturals d'origens molt diversos— són les característiques bàsiques dels i de les joves actuals. En segon lloc, la precarització del mercat de treball ha provocat un distanciament subjectiu de la gent jove respecte a la feina i un apropament a tot allò no laboral, és a dir, a l'oci, perquè una feina precària no és una base sòlida sobre la qual construir la pròpia identitat: les feines precàries no només són inestables i mal pagades, sinó que sovint no permeten la utilització dels coneixements adquirits. Per tots aquests motius, és important que des de l'*animació sociocultural* es promogui la construcció d'identitats juvenils al marge de la feina.

➤ Treball

Conceptes clau

- **Treball**

Activitat física o mental que transforma materials, proveeix i distribueix béns o serveis i estén el coneixement humà. Implica un conjunt d'activitats que no afecten únicament l'esfera econòmica —permeten la producció de béns o serveis—, sinó que també inclouen l'esfera reproductiva —permeten la subsistència i el consum—, l'esfera de les relacions —demanen l'establiment de relacions entre individus— i l'esfera personal —són una font de satisfacció o insatisfacció.
- **Treball formal/ informal**

Activitat econòmica feta dins / al marge de les regulacions econòmiques formals —privades o estatals. El debat sobre el voluntariat —s'ha de tendir a la professionalització?— implicaria convertir en formals una sèrie d'activitats actualment informals.
- **Treball productiu/ reproductiu**

Activitat encaminada a la producció de mercaderies / a la reproducció de la força de treball —la capacitat de les persones per treballar—. Històricament, aquesta ha estat la principal divisió entre feina remunerada —tradicionalment masculina— i no remunerada —tradicionalment femenina—, per la qual cosa s'intenta, des de posicionaments feministes, aconseguir superar aquesta dicotomia —a través del repartiment de les feines de la casa i/o a partir de remunerar-les.
- **Ocupació**

Activitat remunerada desenvolupada en l'esfera pública. La taxa d'atur, per tant, no fa referència a la manca de feina sinó a la manca d'ocupació —per això parlem de desocupació.
- **Ocupabilitat**

La capacitat dels individus per trobar i mantenir una ocupació. Aquest concepte multifacètic ajuda, d'una banda, a prendre consciència de les mancances formatives o d'experiència dels individus i, per tant, a superar-les; però, d'altra banda, individualitza el problema de trobar i mantenir una feina, i culpa el desocupat de la seva situació.

Treball (I)

Què és treballar?

El treball com a activitat remunerada

Treballar consisteix a produir una sèrie de béns i serveis perquè es venguin al mercat. Qui treballa, per tant, rep una recompensa econòmica a canvi de la seva activitat, ja sigui en forma de beneficis —els empresaris— o de sou —els assalariats—. En la mesura que el mercat no està disposat a pagar per determinades activitats, aquestes s'han de fer d'una manera privada o voluntària. Així, les tasques domèstiques només es consideren treball quan impliquen una relació monetària —treball domèstic—; igualment, les activitats de voluntariat —de la naturalesa que siguin—, en la mesura que no es venen al mercat, tampoc poden ser considerades treball. Les activitats al·legals —fer de cangur— o il·legals —el *top manta*— fetes a canvi de diners, per contra, sí que han de ser considerades treball, en la mesura que es produeixen dins del mercat —submergit—. Des d'aquest punt de vista, el que cal fer és facilitar l'accés dels joves a l'ocupació —és a dir, ajudar-los que tinguin una feina regulada pel mercat que els permeti assolir l'autonomia econòmica.

El treball com a activitat productiva

Treballar és produir, independentment de si aquesta activitat es fa a canvi de diners. El fet que una activitat estigui remunerada depèn de cada societat i moment històric, d'acord amb les relacions de poder existents. Les institucions socials —com ara el mercat o l'Estat— determinen la divisió del treball —qui fa què—, la distribució dels recursos generats —qui es queda què— i la remuneració o no de les activitats —qui cobra pel que fa—. En altres paraules: fregar terra és treballar, independentment de si la societat considera que s'ha de pagar —treball domèstic— o no —feines de casa—; igualment, educar els infants és treballar, ja sigui a canvi de diners —en l'àmbit de l'educació formal— o d'una manera voluntària —en l'educació en el lleure—. Des d'aquesta perspectiva, es pot demanar el reconeixement de la utilitat social de totes les feines, ja sigui econòmicament —remunerar de la feina reproductiva i voluntària—, amb formació —validar l'experiència adquirida— o simbòlicament —ser visibles i respectar les tasques de tots els col·lectius.

Treball (II)

Atur, precarietat i creació d'ocupació

Desregular

A partir dels anys setanta, les economies occidentals han passat una sèrie de crisis que han convertit l'atur en un dels grans problemes socials. Es va acusar l'Estat de provocar la crisi perquè tenia massa pes en l'economia i regulava excessivament el mercat de treball —protegint massa els treballadors—. La resposta ha estat reduir el pes de l'Estat —*privatitzacions*— i desregular el mercat de treball per eliminar-ne les *rigideses*, és a dir, totes les normatives favorables als treballadors que poden frenar la creació d'ocupació per part dels empresaris. Les retallades en el subsidi d'atur —per evitar que als aturats els surti a compte no treballar— o l'abaratiment de l'acomiadament —per estimular la contractació per part dels empresaris— són conseqüències d'aquesta desregulació. Així, la desregulació vol ser l'instrument per dotar l'economia d'una *flexibilitat* i d'un *dinamisme* que faciliti el creixement i la creació d'ocupació i benestar. L'Estat, doncs, és percebut com un agent entorpidor de la dinàmica del mercat, que és la millor garantia per aconseguir un equilibri entre oferta i demanda i generar un creixement constant que beneficiï totes les parts.

Flexibilitzar sense precaritzar

Davant les crisis d'atur i de creixement econòmic, hi ha la possibilitat d'intentar estimular l'economia i la creació d'ocupació a partir de polítiques i actuacions que flexibilitzin —dinamitzin— el mercat de treball sense desregular-lo —desprotegir els treballadors—. Per aconseguir aquesta flexibilitat cal introduir a les empreses maneres de treballar dinàmiques i noves tecnologies, de manera que es puguin mantenir els beneficis i la competitivitat sense perjudicar els treballadors. Parlem, per exemple, de la polivalència dels treballadors, dels contractes a temps parcial, de l'organització òptima dels fluxos d'informació i de la presa de decisions, etcètera. La *flexibilitat organitzativa*, la *formació* i la *creació directa d'ocupació per part de l'Estat* són els tres pilars bàsics d'aquests plantejaments. Així es pot intentar evitar la desregulació del mercat de treball, que ha provocat l'aparició dels acomiadaments i les contractacions en funció de les necessitats de l'empresa, l'augment dels contractes temporals i de les hores extres, les ETT, etcètera. És a dir, a través de la precarització d'una bona part del mercat de treball —principalment els joves—, les empreses traslladen als treballadors els riscos del context econòmic actual, caracteritzat per la inestabilitat.

► Habitatge

Conceptes clau

► Habitatge

Casa, part de la casa o pis apte per habitar-hi. És un dels principals espais on els individus poden desenvolupar la seva vida privada —en contrast amb els espais de producció, normalment públics—. L'accés a l'habitatge pot ser considerat un dels drets bàsics de l'individu, per la qual cosa alguns autors defensen que aquest dret s'està vulnerant i que l'Estat l'hauria de garantir a la pràctica, i no només teòricament.

► Llar

Casa que hom habita amb els seus. En les societats tradicionals, “els seus” tendien a ser la família, la qual no es limitava a la parella i els fills sinó que sovint incloïa els pares i altres familiars. En les societats industrials, les llars han tendit a estar constituïdes per un matrimoni i els seus fills. Les transformacions socials actuals —allargament del període d'estudis, precarització laboral, individualització, etcètera— estan provocant el creixement de les formes no familiars de convivència —companys d'estudi, rellogats, llars unipersonals, etcètera—. Ara bé, aquestes formes no substitueixen les formes familiars de convivència, sinó que —de moment— funcionen com a pas intermedi entre la llar d'origen i la de destinació.

► Autonomia

Capacitat de governar-se a si mateix. Tot i que hi ha moltes societats on l'individu exerceix aquesta capacitat des de la llar d'origen, avui en dia la creació d'una llar pròpia —i per tant el lloguer o la compra d'un habitatge— es veu com un requisit per a l'autonomia personal. En aquest sentit, la no-consecució d'aquesta llar —o l'endarreriment de l'emancipació— es percep socialment com una mancança. De fet, molts autors opinen que la creació d'una llar pròpia és un ritu de pas bàsic en les societats modernes —caracteritzades per un procés de creixent individualització—, i que la joventut —“fer-se gran”— és precisament el procés d'emancipació econòmica i domiciliària.

Habitatge (I)

Calen polítiques d'habitatge?

Una qüestió de mercat

El mercat de l'habitatge funciona com qualsevol altre mercat: l'oferta —els constructors i propietaris— respon a la demanda —els possibles compradors i llogaters— a través d'un preu fixat pel mercat. Sense interferències externes, aquest model garanteix la consecució d'un punt d'equilibri entre oferta i demanda. Les intervencions externes sobre el mercat de l'habitatge —com ara la regulació excessiva del sòl o la construcció d'habitatges públics— provoquen la distorsió del funcionament correcte. Per exemple, si aquestes intervencions produeixen un augment momentani de l'accés dels joves a l'habitatge, la disminució de la demanda potencial pot desincentivar els inversors a construir i per tant provocar un augment generalitzat del preu. En el cas de l'habitatge, com en la majoria de qüestions vinculades al mercat, la millor política és la no-política. Tot i que ningú defensa aquest discurs d'una manera explícita —hi ha un consens general sobre la necessitat de construir habitatge protegit—, implícitament el trobem en el fons de la majoria de plantejaments que rebutgen una forta intervenció estatal sobre l'habitatge: la qüestió no és intervenir o no intervenir, sinó fins a quin punt fer-ho —el volum de la inversió— i a partir de quins criteris —els beneficiaris de la inversió.

Una qüestió política

El mercat, sense regulacions i intervencions que en corregeixin els efectes, sovint provoca l'increment de les desigualtats. En el cas de l'habitatge, la manca de construcció d'habitatges de protecció oficial i la liberalització del sòl han provocat un augment molt fort dels preus. Avui, els habitatges que es construeixen sovint són comprats o llogats com a segona residència o com a inversió, més que com a necessitat —per anar-hi a viure—. Els i les joves són els principals perjudicats per aquesta situació ja que, tot i que es construeix més que mai, no tenen accés a aquests habitatges per culpa del preu —que ha augmentat molt per sobre dels salaris— i de la precarització de les condicions laborals i contractuals de la gent jove. El mercat, per tant, incrementa les desigualtats entre els individus de diferent edat, en facilitar l'accés a l'habitatge a les persones que ja en tenen —els adults— i dificultar l'emancipació dels joves. Cal una intervenció pública decidida per corregir aquesta situació, orientada específicament als col·lectius més desfavorits —els joves inclosos— i no pas a les classes mitjanes —com sovint s'ha fet—. Entre altres mesures: construir habitatge de lloguer o de compra protegit, abaratir i agilitzar els tràmits, penalitzar la tinença d'habitatges desocupats, impulsar la rehabilitació, etcètera.

Habitatge (II)

Quines polítiques d'habitatge?

El lloguer

La promoció de l'habitatge social de lloguer facilita l'accés a l'habitatge als col·lectius desfavorits. En el cas dels joves, un cop el llogater jove ha culminat la seva inserció laboral ja no cal que ocupi un habitatge protegit, de manera que un altre jove pot beneficiar-se d'aquesta inversió social; la rotació, per contra, no seria possible si el jove hagués adquirit l'habitatge. El baix cost del lloguer social, a més a més, permet al jove estalviar diners sense renunciar a una vida plena i autònoma. Igualment, els habitatges de lloguer social poden funcionar com a habitatges de transició —entre la llar d'origen i la de destinació—, evitant així el cost personal i familiar que implica haver de viure a casa dels pares fins al moment d'anar a viure amb la parella, com passa actualment. Finalment, el lloguer permet que amb els anys l'Estat pugui recuperar la inversió inicial i revaloritzar el patrimoni. La necessitat d'impulsar polítiques de lloguer social es fa palesa en la comparació amb Europa: mentre que a la UE el 14% dels joves viuen en habitatges de lloguer social, a l'Estat espanyol només ho fan l'1%.

La compra

La promoció de l'habitatge social de compra és la política d'habitatge més realista a Catalunya, ja que permet als joves adquirir un patrimoni en un context caracteritzat per la incertesa i la inestabilitat: d'una banda, el mercat laboral està marcat per l'atur, la precarietat i la subocupació; de l'altra, l'estat del benestar està infradesenvolupat i no acompanya prou les trajectòries d'emancipació dels joves. En aquest context, res no garanteix que les persones joves assoleixin la desitjada inserció laboral, de manera que podrien veure's obligades a abandonar un habitatge social de lloguer abans d'haver consolidat la seva trajectòria laboral. La compra de l'habitatge constitueix, en el marc català actual, la principal assegurança de benestar que poden fer els joves: tenir un habitatge propi pot convertir-se ben aviat en el principal focus d'estabilitat dels individus i les famílies. En altres paraules, la promoció del lloguer social seria més lògica en contextos on l'economia i l'Estat oferissin ajuts múltiples i sòlids als processos d'emancipació de les persones joves.

► Salut

Conceptes clau

► Salut

La salut és un estat complet de benestar físic, mental i social, i no només l'absència de malaltia o malestar. Aquesta definició de l'Organització Mundial de la Salut combina d'una manera eficaç els aspectes merament mèdics i biològics de la salut —l'absència de malaltia o malestar— amb la seva dimensió social. És a dir, no podem parlar de salut sense tenir en compte dues qüestions: en primer lloc, *la dificultat d'entendre la salut únicament com a benestar físic*. No podem dir que tingui una bona salut algú que treballa en una situació d'explotació o que viu tancat a casa seva aïllat de la resta del món, independentment del funcionament "correcte" del seu cos. I en segon lloc, cal considerar que els individus vivim en contextos que la condicionen: d'una banda, la salut dels individus depèn de la *posició social* de cadascú —el tipus de feina, l'accés a la sanitat, la formació rebuda, etcètera, són aspectes que acaben incidint sobre la salut—. D'altra banda, el cos actua com a *reflex de les característiques i contradiccions de cada societat*: fenòmens com l'anorèxia estan vinculats a la gran importància concedida actualment a la imatge; el consum massiu de tabac i cafès en contextos laborals s'insereix dins d'una lògica clarament productivista, etcètera. Finalment, el cos serveix com a *mitjà d'expressió de la identitat individual*, en la mesura que el podem treballar, vestir, ornamentar, etcètera, de la manera que ens sembli que expressa millor qui som o volem ser.

La gestió del risc

Més val marcar els límits

La millor estratègia per prevenir les conductes de risc consisteix a marcar clarament els límits. Infants i adolescents no són adults amb capacitat plena per raonar i prendre decisions que no els perjudiquin, sinó que sovint es deixen portar per la pressió de grup i actuen d'una manera irresponsable. Per aconseguir prevenir les conductes de risc —com ara el consum de drogues, d'alcohol, de tabac, les relacions sexuals sense protecció o la conducció imprudent— tenim dos mecanismes complementaris. D'una banda, els programes preventius tracten d'educar la població perquè eviti determinades conductes, especificant d'una manera clara quines són acceptables i quines no i advertint sobre les conseqüències de determinades pràctiques. D'altra banda, tenim la legislació: les lleis permeten restringir el consum d'una manera directa —elevant l'edat de venda de tabac fins als 18 anys, per exemple— o indirecta —prohibint-ne la publicitat en determinats sectors o obligant els productors a advertir dels riscos del consum.

El foment de la responsabilitat

La millor estratègia per prevenir les conductes de risc i promoure hàbits saludables consisteix a fomentar la responsabilitat. Cal educar les persones perquè siguin conscients dels riscos associats a cada pràctica, però sense tractar els adolescents i joves com a subjectes irracionals, sinó ajudant-los a entendre les conseqüències de les seves accions i a prendre les pròpies decisions. Aquesta estratègia té dos avantatges: contribueix a la formació del jove —ja que estimula l'adquisició de responsabilitats— i supera un inconvenient de les estratègies prohibicionistes: convertir en desitjable allò prohibit. És a dir, bona part de les conductes i els consums de risc es practiquen perquè són transgressors respecte de les normes del món adult. Sovint, des d'aquests plantejaments es tenen en compte dos elements: la *neutralitat* —no es valora la bondat d'una conducta— i la *proximitat* —s'intenta que els informadors o agents siguin joves i que els contextos on es fa la transferència d'informació siguin els adequats—. El foment del consum responsable és un exemple de polítiques vinculades a aquests plantejaments.

▶ Participació

Conceptes clau

▶ Participació

El procés de *prendre part* en les coses. És per això que quan parlem de participació en la construcció de les polítiques de joventut ens centrem en els processos, les accions i les actituds que generen *capacitat de decisió i d'intervenció* de les persones en tot allò que les afecta, en la capacitat d'incidir i decidir sobre el seu projecte vital i col·lectiu. Des d'aquesta perspectiva les administracions han de buscar aquells mecanismes —més enllà del suport econòmic a les entitats i de les sessions de consulta amb la gent jove— que permetin impulsar processos participatius en la formulació de les polítiques de joventut.

▶ Processos de participació jove en les polítiques de joventut

La gent jove pot participar en les polítiques de joventut a través de *l'acció* —la creació de polítiques des del mateix teixit social juvenil— o de la *interlocució* —a través del diàleg amb l'Administració per participar en les decisions que es prenen en el camp de les polítiques de joventut.

Acció: tot allò que els i les joves fan des d'associacions, col·lectius o moviments socials.

Interlocució: els consells juvenils, comissions municipals, fòrums joves, plataformes mixtes, etc.

Participació

Quin tipus de participació?

La democràcia representativa

La participació ciutadana en la societat facilita la construcció d'un marc actiu on poder debatre els temes que conformen les dinàmiques dels nostres municipis i comarques. La democràcia ha de garantir el ple exercici dels drets polítics de la ciutadania —poder actuar, poder decidir, etcètera—. I per fer-ho, a part que hi hagi unes condicions socials favorables, s'han de definir els canals adequats de participació perquè cada persona, organitzada o no, pugui participar. Per donar impuls a les propostes del teixit social és necessari afavorir els mecanismes de transmissió de les demandes cap als poders públics. Les accions d'aquests han de respondre a aquelles demandes. Per això s'ha de reconèixer la feina que fan les associacions i també les estructures d'interlocució entre els ciutadans i l'Administració —comissions municipals, consells de joventut, fòrums Joves, etcètera—. Enfortir aquest mecanisme facilita l'intercanvi de propostes i d'intervencions.

La democràcia participativa

La participació ciutadana implica *la lliure iniciativa dels grups de ciutadans* —alguns organitzats i altres no— per posar en pràctica directament les seves propostes d'acció. Des dels vincles i les xarxes immediates —el nucli de convivència, veïns, feina, institut, etcètera— les persones s'organitzen i incideixen en el seu entorn. Per tant, la democràcia no ha d'excloure aquests *vincles i xarxes*, sinó fomentar-les i incentivar la creativitat grupal i la iniciativa col·lectiva, deixant espai i reconeixement als ciutadans com a protagonistes de l'esdevenir social. Així, i tenint en compte la creixent complexitat de la nostra societat —especialment en l'àmbit de l'organització social—, es pot afavorir la implicació de la persona com a membre actiu de la societat per afavorir-ne la gestió i l'organització.

➤ Cohesió social: gènere

Conceptes clau

- **Sexe** Fa referència al que és natural, anatòmic i fisiològic i que divideix l'espècie humana en dues categories: mascles i femelles.
- **Gènere** Fa referència als atributs d'identitat i a les funcions socials que la societat assigna a cada sexe. Per tant, defineix en cada context social el que és la feminitat i la masculinitat. El gènere és un *concepte relacional*, ja que per entendre la feminitat cal tenir en compte la masculinitat, i viceversa; i, a més, és també un *concepte analític*, ja que permet visualitzar les desigualtats entre home i dona, l'atribució diferenciada de rols i les funcions socials que s'atorgen a uns i a unes.
- **Divisió sexual del treball** En la majoria de societats les feines es reparteixen en funció del sexe. La divisió sexual del treball acostuma a ser causa i alhora conseqüència de la distribució de poder entre ambdós sexes. L'existència d'aquesta divisió, però, no implica automàticament que les feines es valorin diferent.
- **Desigualtat de gènere** Es produeix quan les feines que normalment fan les dones (divisió sexual del treball) estan menys valorades que les que normalment fan els homes. Per exemple, les tasques destinades a la cura/reproducció de la vida humana (educació, infermeria o treball domèstic) estan menys valorades socialment que les destinades a la producció de béns i serveis.
- **Desigualtat sexual** Es produeix quan una dona, tot i tenir *la mateixa* feina que un home, està pitjor pagada o considerada que l'home.

Cohesió social: gènere

Les relacions de gènere

Homes i dones

Històricament, les dones han tingut una posició subordinada a la societat, per la desigual distribució de poder entre homes i dones. Per tant, des de determinades posicions es promou un procés de transformació per aconseguir eliminar les traves que impedeixen a les dones fer el que fan els homes. El que es planteja és *la igualtat d'oportunitats* entesa com l'eliminació de les barreres que obstaculitzen l'accés de les dones a certes activitats. Un segona posició planteja que la supremacia dels homes ve del poder que tenen, malgrat que bona part dels valors positius de la societat estiguin en mans de les dones. Així, la neutralització del poder dels homes per part de les dones comportaria que el món es construís des dels valors femenins, que tenen un caràcter més positiu i integrador ("si les dones manessin no hi hauria guerres!"). Aquesta perspectiva comporta l'existència d'una *essència femenina* i responsabilitza els homes de la situació de discriminació de les dones. Les intervencions des d'aquesta òptica van en la línia de potenciar la diferència (els valors femenins) a través de desenvolupar activitats i espais femenins.

Identitats de gènere

El que passa a les dones està relacionat amb el que passa als homes. Bona part del que fan, del que viuen o del que desitgen, no és un producte autònom sinó construït en les relacions amb els homes i amb les altres dones. El que és rellevant no són els gèneres sinó les relacions que s'estableixen entre les persones en funció de la identitat de gènere que s'interioritza, i del gènere que les altres persones hi identifiquen. Aquesta perspectiva, que posa de relleu *la dimensió estructural de les relacions de gènere*, permet analitzar el context en què es donen les relacions i, per tant, veure el marge de responsabilitat que té la persona en la construcció del sistema social. Des d'aquesta òptica s'evidencia la relació entre sexe i gènere (a la nostra societat l'assignació de posicions socials es fonamenta en les diferències sexuals) alhora que permet abordar la desigualtat social entre els homes i les dones, entesa com un producte social, no intencionat, sinó produït per homes i dones (encara que l'objectiu de les accions no sigui aquesta desigualtat). Les intervencions que es faran tenen l'objectiu de superar la *divisió sexual del treball* i la desigualtat social de les dones i, per tant, que les diferències significatives entre els individus no siguin les que existeixen o les que es produeixen entre els sexes.

➤ Cohesió social: classe social

Conceptes clau

➤ Classe social

Defineix la posició que tenen els individus en el mercat de producció i, per tant, defineix les xarxes de relació i els recursos disponibles. La classe social està condicionada per l'origen social i descriu, en molt bona mesura, les oportunitats de vida en la construcció dels projectes vitals i col·lectius de les persones. Els processos de transició —típicament juvenil— comporten passar de la classe social d'origen a la de destinació.

➤ Consciència col·lectiva

És el procés a través del qual les persones assumeixen les pròpies constriccions socials i el sentiment de pertinença a una comunitat. Aquests dos elements són fonamentals per afavorir la integració en el projecte de vida de la dimensió social i política. La *consciència col·lectiva* va lligada a la capacitat d'afirmar-se col·lectivament: sóc dona, sóc de classe obrera, sóc jove, sóc ciutadana, etc. I comparteixo amb els *altres* una situació social similar —de desigualtat o de privilegi— i capacitat de mobilització. Per tant, reconec que som actors polítics, amb capacitat d'intervenció col·lectiva.

➤ Trajectòria

Actualment, el context en què la gent jove fa el trànsit entre l'escola i la feina i el pas a la creació d'una llar i/o família pròpies no té res a veure amb el que van tenir els seus pares. El que abans eren trajectòries lineals i tancades ara són trajectòries més obertes i incertes. Els destins o objectius estan molt més diversificats, i els punts de partida per fer aquest procés estan molt marcats per les oportunitats de classe, ja que l'èxit depèn en gran mesura de les possibilitats que cada persona té a l'abast —possibilitats de formació, xarxes socials, etcètera—. Alhora, en no estar tan definits els itineraris, cal un paper actiu per prendre les decisions adequades i assumir les possibilitats de canvi, de decisions errònies i/o de bloqueig que es poden donar en aquest procés. Tot això té una forta repercussió en les possibilitats que la gent jove té per descriure els seus projectes vitals i col·lectius

Cohesió social: classe social

La desaparició de les classes socials?

La difuminació de les barreres

Els canvis produïts en la nostra societat —precarització de les condicions i les relacions laborals, l'afebliment del paper de l'Estat, l'allargament de l'escolarització o el desconcert davant el futur— han provocat que les trajectòries vitals, abans tancades i prefixades d'acord amb el context familiar i social en el qual es naixia, es tornin ara obertes i incertes. Independentment de la família en què naixem tothom té oportunitats per definir el seu projecte de vida i tothom està exposat als riscos d'un futur incert. Una de les conseqüències d'aquest procés és d'aflemiment de les *consciències col·lectives*, especialment la de classe, de manera que les trajectòries personals són plenament assumides pels individus com una conseqüència directa de les seves tries i dels seus actes, dels seus èxits i els seus fracassos personals. Les *classes socials* han quedat diluïdes i han deixat d'existir com a elements centrals de diferenciació social entre les persones. En aquest context, les polítiques de joventut no se centraran en els grups tradicionals —de classe— sinó en els *nous grups d'adscripció* d'identitats i en el grup d'iguals —el grup d'*skaters* del barri, els adolescents del casal, etcètera.

Les estructures ocultes

Tot i els canvis produïts en la nostra societat, ara igual que abans, els individus estan fortament condicionats per l'estructura social. El context familiar i social en què es neix afavoreix unes determinades trajectòries i experiències vitals. La classe social continua tenint un impacte important sobre les oportunitats de vida de les persones. No és el mateix néixer en una família de metges que en una família de treballadors manuals que en una família de petits botiguers. Encara que els fills i filles d'aquestes famílies puguin compartir el gust per uns determinats programes de televisió, per uns certs locals nocturns o algunes maneres de vestir, el tipus d'estudis que cursaran i la seva inserció socioprofessional seran diferents. En aquest nou escenari, el canvi més significatiu que s'ha produït no és la desaparició de les classes, sinó que els límits que les separen cada vegada són més difusos i estrets i que les persones han anat perdent la seva indentitat de classe —especialment els joves—. Així doncs, les polítiques de joventut han de promoure les actuacions que facilitin la modificació i millora de les trajectòries de vida dels i les joves i, per tant, centrar-se més en àmbits com la feina, l'habitatge o la formació.

➤ **Cohesió social: ètnia**

Conceptes clau

- **Ètnia**

Fa referència a una manera de classificar les poblacions humanes basada en elements culturals. Amb aquest concepte s'intenta categoritzar un conjunt de persones per mitjà d'un o més trets culturals —llengua, religió, cultura, etcètera—. Igual que la classe o el gènere, l'ètnia és un concepte que permet visualitzar les situacions de dominació entre grups culturals.
- **Exclusió**

Fa referència al procés social que provoca que una persona o un col·lectiu social no tingui els recursos i/o mitjans per desenvolupar-se d'una manera integral en el marc d'una societat concreta. Les raons d'aquesta exclusió poden ser diverses: econòmiques, culturals, racistes, socials, etc.
- **Integració**

Procés que consisteix en l'assumpció de normes comunes negociades per les persones i els grups d'una societat amb l'objectiu de poder establir un marc favorable per a la col·laboració i la convivència. Així doncs, tot i que en les societats hi ha diferents identitats culturals, cap d'aquestes no pot reclamar l'exclusivitat sobre les altres ni sobre els espais públics.

Cohesió social: ètnia

Diversitat cultural: com la gestionem?

Model educatiu multicultural

La multiculturalitat implica una consciència d'homogeneïtat cultural. I és en aquest sentit que la intervenció educativa que es farà des d'aquest plantejament tindrà la finalitat de crear una comunitat homogènia i estable, sense la necessitat d'un diàleg aprofundit entre els diferents marcs culturals de les persones que les integren. La funció de l'àmbit educatiu no serà barrejar sinó acceptar la diferència i establir un *marc comú* per a tothom. Les accions que es duran a terme serviran per fomentar el coneixement de les característiques manifestes dels altres grups culturals —viatges arreu del món, festes de la diversitat, etcètera—. Aquest coneixement dels aspectes més expressius, alhora, afavoreix una actitud de respecte i d'enriquiment cultural.

Model educatiu intercultural

La interculturalitat implica *autovaloració* i *qüestionament del que és propi*, cosa que al mateix temps pot provocar un cert grau de relativisme. Per això es planteja una nova manera de fer en la tasca socioeducativa i un canvi d'actitud en la relació entre els/les educadors/es i els infants i la gent jove. Les activitats que s'impulsen fomenten la comprensió d'un/a mateix/a, com a pas previ per poder comprendre l'altre, i les actuacions que es proposen no van encaminades tant a conèixer els aspectes més expressius de la cultura sinó a orientar d'una manera més *integral i transversal* les intervencions que es fan: en tots els altres continguts, en totes les edats i al llarg del procés educatiu, amb la finalitat pràctica de *conscienciar* les persones dels efectes dels seus comportaments en les relacions entre cultures i grups.

➤ Cohesió social: edat

Conceptes clau

➤ Adultocràcia

Accepció crítica. Aquelles societats on els individus que controlen l'accés als recursos —els adults— utilitzen la seva posició de poder per dificultar a les noves generacions l'accés a aquests recursos. Es tracta d'una perspectiva parcial, però que ens permet entendre determinats aspectes de la societat. En aquest sentit, és un concepte analític semblant al de "patriarcat" —el gènere com a variable de dominació— o al de "classisme" —la classe com a variable de dominació.

Accepció normativa. La pretensió dels adults que els joves assumeixin d'una manera ràpida i rígida les seves suposades responsabilitats —ocupació i independència domiciliària— i abandonin les pràctiques culturals i d'oci pròpies dels joves. Discursivament, les polítiques de joventut actuals —tant les afirmatives com les de transició— rebutgen aquest plantejament adultocràtic i preconitzen una perspectiva *juvenilista*, és a dir, defineixen la joventut des de les seves característiques pròpies i intenten desenvolupar amb la gent jove actuacions que responguin a les seves demandes i necessitats específiques. Tot i així, a la pràctica trobem que encara hi ha moltes dificultats per implementar aquesta visió més enllà del discurs.

Cohesió social: edat

L'edat com a variable de dominació

Els adults com a model

Si la nostra societat és desigual en classe i en gènere, també ho és en edat. Els joves són tractats d'una manera diferent respecte als nens i als adults. Tenen garantits uns certs drets i responsabilitats, però se'ls en deneguen una bona part, ja que la ciutadania completa no es dona automàticament quan es compleix una edat sinó que es va adquirint a mesura que es tendeix cap a un model definit com la plenitud: l'adulthood, el moment en què les persones assoleixen el seu estatus de membres de ple dret de la societat. Des d'aquesta perspectiva, doncs, la joventut es percep com una etapa de pont entre la dependència total i la independència, el trànsit entre una situació de semiciutadania i una de ciutadania completa. Les polítiques fetes des d'aquesta perspectiva potenciaran les accions que facilitin la *integració dels i les joves a un model definit de vida adulta*.

La joventut com a model

El fet de tenir el model de la joventut com a referent és un dels elements que caracteritza la societat moderna. La joventut és una *etapa plena de la vida* en el sentit positiu, d'afirmació personal i amb uns valors i continguts propis. En aquest sentit, el fet de ser jove no comporta una situació de desigualtat respecte als adults, sinó que es valora tot allò que fa referència al món juvenil, en un context en què l'edat adulta va perdent centralitat i la referència que fins ara se li havia atorgat com a únic període possible d'autorealització de les persones. El disseny de les polítiques des d'aquesta òptica parteix del reconeixement dels i les joves com a actors socials i polítics amb voluntats, sensibilitats, idees i opinions concretes per a la societat del present i del futur. Per tant, les intervencions que es faran tindran present la *condició juvenil* i la *capacitat d'innovació i creació de la gent jove*.

➤ Cohesió social: protecció social

Conceptes clau

➤ Protecció social

És la despesa estatal dedicada a les prestacions per jubilació, atur, malaltia, discapacitat, exclusió i ajuts a la família, principalment. El *volum* de despesa social, el *tipus* de prestacions i l'*accés* a les prestacions varien fortament en funció de cada país. Per exemple, a l'Estat espanyol la despesa social representa el 20,1% del PIB —la segona més baixa de la UE—; a Suècia arriba al 32,3% —la més alta—, i la mitjana europea és del 28,4%. El nostre model d'estat confereix menys autonomia a l'individu, en la mesura que fa recaure el pes del benestar de la persona en la família —*sistema familista*—. Com que les mesures de protecció social de l'estat parteixen de la unitat familiar i no de l'individu —no són universals—, en algunes situacions la persona jove no és reconeguda per l'estat com a ciutadana autònoma i de ple dret —beques d'estudi, Seguretat Social, etcètera.

➤ Tercer sector

La xarxa d'organitzacions socials, en contraposició a l'*economia* —el mercat, caracteritzat per l'afany de lucre—, les *institucions polítiques i administratives* —l'estat— i el *sector informal* —la família, els veïns, els amics, etcètera—. Tot i que el tercer sector sempre ha existit, en les darreres dècades el nombre i la diversitat d'organitzacions socials s'ha multiplicat, fins al punt de convertir-se en una alternativa i/o complement al model estatista o de mercat. Aquest creixement del tercer sector està vinculat al fet que les organitzacions socials sovint operen d'una manera flexible i dinàmica —adaptant-se als canvis socials i impulsant-los— i ofereixen una resposta propera a les necessitats a les quals intenten donar resposta. De totes maneres, potser el factor fonamental que n'explica el creixement ha estat la crisi dels estats del benestar i la incapacitat del mercat de cobrir els buits deixats per aquest afebliment de l'estat, els quals sovint han de ser assumits pel teixit social. Aquest paper substitutori es fa evident quan tenim en compte que la majoria dels recursos amb què operen bona part de les organitzacions socials provenen de fons públics.

Cohesió social: protecció social

Desigualtat i polítiques socials

La mà invisible

La millor manera d'aconseguir una societat amb uns alts nivells de benestar és generar riquesa a partir del mercat lliure. El mercat, sense intervencions externes provinents de l'estat, és el millor mecanisme per crear ocupació i riquesa. Tot i que no sempre distribueix aquesta riquesa equitativament, sí que permet que es produeixi un augment general del benestar: així, encara que uns guanyin més que altres, tothom acaba millorant. Cal reduir els *impostos i les cotitzacions socials*—que desvien recursos privats del consum i la inversió—, les *regulacions laborals*—com la fixació d'un cost excessiu dels acomiadaments, que frena la contractació— i la *provisió directa de serveis*—ja que l'estat sovint és un gestor menys eficaç que el mercat, tendeix a endeutar-se i frena la competitivitat i el dinamisme de l'economia—. L'estat ha de limitar-se a establir i fer complir un marc normatiu en el qual els agents socials puguin operar i a intervenir en aquelles àrees no interessants per al mercat però necessàries per al seu funcionament.

La correcció de les desigualtats

La principal raó de ser de l'estat és la correcció de les *desigualtats socials*, generades i reforçades pel mercat. Per exemple, en la nostra societat un home blanc de mitjana edat té moltes més opcions d'aconseguir una bona feina que una dona negra jove. Aquestes *diferències*—que responen al fet d'haver nascut en una família o altra— condicionen la posició ocupada en el mercat de treball i provoquen un accés desigual als recursos bàsics—diners, propietats, cultura, relacions, prestigi, etcètera—. La *prestació directa de serveis*—com ara la sanitat o l'educació pública—, la *política fiscal*—impostos i transferències econòmiques, com ara les pensions— i la *legislació*—com la discriminació positiva de les dones en l'accés a l'ocupació— són els principals mecanismes que té l'estat per corregir les desigualtats. Ara bé, la intervenció de l'estat no necessàriament ha de provocar una igualació entre els diferents grups socials—model nòrdic d'estat del benestar—, sinó que pot reproduir les desigualtats existents—model continental i mediterrani— o augmentar-les—model anglosaxó.

➤ **Cohesió social: territori**

Conceptes clau

➤ **Polítiques de proximitat**

És important el paper que poden tenir les polítiques locals de joventut en l'assumpció del principi de *proximitat* per poder gestionar una realitat que és cada vegada més complexa i que està formada per dimensions globals i locals alhora. La proximitat, d'una banda, fa possible el disseny de polítiques de joventut que parteixin de la quotidianitat i de la diversitat: una acció local respondrà més a les necessitats de la gent jove que no pas una de nacional, i en algunes ocasions, una acció des del barri tindrà més encaix que una pensada per a tot el municipi. D'altra banda, des del món local es poden impulsar millor les xarxes de coordinació interinstitucional, pel coneixement que es té del territori, i així es podran detectar les necessitats dels joves i s'hi donaran respostes més immediates i properes.

Cohesió social: territori

La *glocalització*

Local

La societat de la informació ha canviat el marc de relació en l'espai i el temps. L'accés a les noves tecnologies i la globalització de la cultura i les formes de vida, juntament amb les noves formes d'exclusió i la precarietat laboral, han fet sentir el seu impacte en els estils de vida de la gent jove, que han passat a tenir cicles vitals més oberts, discontinus i individualitzats. L'ampliació de les xarxes planetàries o les possibilitats de mobilitat no signifiquen, però, que l'espai local perdi capacitat de cohesió o de socialització, ja que les tendències globals es reflecteixen i es concreten en l'espai local. Al mateix temps, aquesta fragmentació de la identitat provoca la recerca d'elements integradors i d'identificació molt més propers per a les persones. El marc local, doncs, no ha deixat de tenir importància per a les persones, perquè és l'espai on es donen les relacions de proximitat i de quotidianitat, i per a una bona part dels joves continua sent un espai significatiu de relació i de participació.

Global

Les tecnologies de la informació i la comunicació introdueixen canvis molt significatius en la concepció i l'ús de l'espai i el temps. Així, l'*espai global* —xats per Internet, viatges o canals per satèl·lit— i el *temps virtual* —com l'ús de la telefonia mòbil— afavoreixen i imposen la fragmentació i la virtualitat en les relacions socials. Les tecnologies de la informació creen i al mateix temps expressen una *identitat fragmentada*, pròpia de la postmodernitat. La creen en la mesura que imposen unes pautes de relació, i l'expressen en la mesura que requereixen una identitat juganera, que presenti aquesta capacitat de transformació en la discontinuïtat espaciotemporal. Cada vegada més les persones, i especialment les més joves, viuen i senten un espai sense fronteres, *deslocalitzat*. El territori i l'espai local han perdut capacitat d'identificació i s'obren noves maneres de vincular-se als espais segons el moment en què es troben.

4. Tendències en l'estudi de la joventut i en les polítiques de joventut

La joventut com a problema

L'adolescència i la joventut són una invenció moderna, ja que fins al segle XIX no es van començar a separar els individus joves de la resta de la societat. L'aparició de l'escola —i més endavant de l'escolarització forçosa— reflecteix aquesta evolució. Aquesta "construcció" dels joves va implicar l'aparició d'unes condicions socials, de comportaments i actituds específics dels joves, els quals es van convertir en un grup clarament visible i diferenciat. El procés va culminar amb l'aparició —sobretot a partir de la Segona Guerra Mundial— de les tribus urbanes, les quals van generar una forta alarma social. L'estudi de la joventut sempre ha estat molt vinculat a aquesta concepció dels joves, que són percebuts com a diferents —de la societat adulta que els estudia— i problemàtics —en la mesura que no es comporten tal com aquesta societat adulta espera—. Tot i els intents de superar aquesta perspectiva, avui encara està molt estesa. Un exemple en seria l'associació —mediàtica però també acadèmica— entre joventut i violència, i els intents sistemàtics dels investigadors de trobar la "recepta" per resoldre aquestes situacions.

Els problemes dels joves

L'estudi dels problemes causats pels joves era relativament comprensible en les societats europees del benestar construïdes a partir de la postguerra. En aquests contextos d'estabilitat, algunes actituds i comportaments rupturistes dels joves constituïen una de les principals alteracions de l'ordre social, i d'aquí la seva prioritització com a objecte d'estudi. A partir dels anys setanta, però, va començar una època caracteritzada per les crisis econòmiques periòdiques, l'afebliment i privatització de l'estat del benestar, l'atur i la precarització del mercat de treball. En aquest context, s'ha fet evident que una bona part dels problemes causats pels joves estan relacionats amb els problemes que tenen: avui en dia l'edat influeix molt fortament sobre les condicions d'existència i les possibilitats d'actuació dels individus. Una bona part de les investigacions sobre els joves, per tant, s'ocupen de descriure i analitzar els canvis produïts en la seva situació. Els estudis més reeixits són els que intenten vincular les transformacions del món juvenil amb els canvis estructurals que viu el conjunt de la societat.

la joventut

La joventut com a recurs

L'estudi dels problemes causats pels joves tendeix a criminalitzar i estigmatitzar aquest col·lectiu; l'estudi dels problemes que tenen els joves, però, facilita la seva victimització, ja que s'analitzen processos que ells no controlen. D'aquesta manera s'ignoren les potencialitats de transformació presents en la cultura i el món juvenil: els joves d'avui no només són els més ben formats de la història, sinó que com a joves tenen una gran creativitat i capacitat d'innovació. L'energia i entusiasme de molts joves hauria de ser la matèria primera de la investigació en matèria de joventut. El poc aprofitament d'aquest potencial el causa el fet que la majoria d'estudis tracten *sobre* els joves, i els fan investigadors adults que treballen per a institucions allunyades del dia a dia dels i les joves. Actualment, les formes més prometedores d'investigació —tot i el seu estat embrionari— són les que van encaminades a fer aflorar les potencialitats i necessitats de la joventut, i que per aconseguir-ho utilitzen metodologies participatives en què els joves no són mers *objectes d'estudi* sinó una part activa del procés d'investigació, el qual es converteix, d'aquesta manera, en procés de transformació.

Catalunya

El desplegament de les polítiques de joventut a Catalunya ha anat relacionat amb una sèrie de debats que han anat configurant el perfil de les actuacions en matèria de joventut. Aquests debats generals, elaborats pels principals actors que tenen la capacitat de generar discurs —Govern, alguns ajuntaments, Diputació de Barcelona o moviment juvenil— han servit de marc per impulsar, des dels diferents àmbits competencials, les polítiques de joventut al nostre país. En l'*aspecte discursiu* l'interès s'ha centrat en la *transició* —encara que a la pràctica només s'ha implementat en alguns municipis grans—. I en els darrers anys hi ha hagut un debat important entre aquest paradigma i el de les *polítiques afirmatives*, que ha permès replantejar quin és l'àmbit d'actuació de les polítiques de joventut. En l'*aspecte operatiu* s'ha consolidat la idea que l'articulació de les polítiques de joventut s'ha de fer des de la *integralitat*, i per tant coordinant xarxes de *transversalitat* i *d'interinstitucionalitat*. En l'*aspecte substantiu*, els objectius de les intervencions han passat del lleure i el suport a l'associacionisme, a la inserció social i professional, i darrerament al suport a la plena ciutadania de la gent jove. Per tant, segons la perspectiva hi ha hagut un predomini

dels temes *perifèrics o nuclears*. A la pràctica els models teòrics s'han concretat en més o menys grau i amb més o menys possibilitats segons els recursos —tècnics i econòmics— i l'aposta política que s'ha fet per consolidar les polítiques de joventut. Les franges d'edat a les quals han anat destinades les polítiques de joventut se situen entre els 15 i els 29 anys, tot i que en algunes intervencions s'està replantejant allargar les franges d'edat, tant per a les més baixes, a partir dels 12 anys —algunes polítiques preventives—, com per a les més avançades, fins als 35 anys —algunes polítiques d'habitatge i del mercat de treball.

Europa

La diversitat de països i de models d'estat d'Europa comporta diferents models de polítiques de joventut. Tot i així, el Llibre Blanc ha definit les línies interpretatives de les intervencions en joventut en aquests estats amb la idea de coordinar les actuacions en matèria de joventut. La primera línia ha estat concretar la franja d'edat a la qual han d'anar destinades les polítiques de joventut, que és la que va dels 14 als 25 anys. Aquest primer pas comporta unificar els criteris per saber a qui van dirigides les intervencions, ja que en alguns països com Alemanya, França o Anglaterra hi ha la tradició de fer actuacions per a la població infantil i adolescent i, en concret, en col·lectius de joves desafavorits. L'altre punt significatiu per coordinar les polítiques és definir-ne l'àmbit d'actuació. En el document marc es parla de la coordinació de les actuacions explícites — sectorials—, ja que la diversitat en el desenvolupament dels estats del benestar fa complicat definir un model d'actuació. Per tant, més enllà de les polítiques de joventut que es facin cal veure què es fa des del sector públic per a la gent jove en cada país. És evident que en

aquest punt hi ha diferències molt rellevants depenent del grau de desplegament de l'estat del benestar del qual es parteix. Per exemple, als països nòrdics les polítiques que afavoreixen la *transició* de la gent jove es fan des d'altres sectors de les polítiques públiques i estan molt consolidades. En canvi, als països mediterranis les polítiques que s'adrecen a la població jove —tant des del sector de joventut com des de la resta de sectors de les polítiques públiques— són encara molt febles i minses. Tanmateix, la conceptualització de les polítiques de joventut va en la línia de la *transició* i, per tant, més enllà de les actuacions sectorials i de caire més perifèric.

SEGONA PART: LECTURES SOBRE POLÍTIQUES DE JOVENTUT

5. Bibliografia

En aquest apartat trobareu algunes referències bibliogràfiques relacionades amb els debats que hem comentat la guia. La bibliografia està ordenada a partir dels mateixos eixos que els debats. No hi ha totes les referències importants sobre cada tema, sinó les que hem considerat que són més rellevants per aprofundir en el coneixement dels debats plantejats.

La *bibliografia bàsica* la podeu consultar al Centre de Documentació Juvenil de la Secretaria General de Joventut.

APROXIMACIONS AL CONCEPTE DE JOVENTUT

Bibliografia bàsica

- Martín Criado, E. (1998). *Producir la juventud. Crítica de la sociología de la juventud*, Madrid, Istmo.
- Galland, O. (1999). «Una nueva etapa de la vida», a Enguita, M. F. (ed.). *Sociología de la educación*, Barcelona, Ariel.
- Casal, J. (2001). «La transició dels joves a la vida adulta en el marc d'una societat en canvi», a Brunet, I. (ed.). *Joves i transició al mercat laboral*, Barcelona, Pòrtic.

Bibliografia complementària

- Alba, V. (1975). *Historia de la juventud*, Barcelona, Plaza & Janés.
- Aranguren, J. L. (1961). *La juventud europea y otros ensayos*, Barcelona, Seix Barral.
- Ariès, P. (1988). *El niño y la vida familiar en el Antiguo Régimen*, Madrid, Taurus.
- Bourdieu, P. (1990). «La juventud no es más que una palabra», a *Sociología y Cultura*, Mèxic, Grijalbo.
- Bynner, J.; Chisholm, L., i Furlong, A. (eds.) (1997). *Youth, Citizenship and Social Change*, Aldershot, Ashgate.
- Capmany, M. A. (1969). *La joventut és una nova classe*, Barcelona, Edicions 62.
- Feixa, C. (2001). *Generació @. La joventut al segle XXI*. Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Aportacions», núm. 12). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>

- Frascetti, A., *et al.* (1996). *Historia de los jóvenes*, Madrid, Taurus.
- Lipovetsky, G. (1995). «Conclusion: les jeunes et les métamorphoses de l'individualisme démocratique», a Diversos autors. *Les 15-25 ans, acteurs dans la cité*, Paris, Syros.

APROXIMACIONS A LES POLÍTIQUES DE JOVENTUT

Bibliografia bàsica

- Casal, J. (2000). «Capitalismo informacional, trayectorias sociales de los jóvenes y políticas sobre juventud», a Cachón, L. (dir.). *Juventudes y empleos: perspectivas comparadas*, Madrid, Instituto de la Juventud.
- Ajuntament de Barcelona (1999). *Les polítiques afirmatives de joventut. Una proposta per a la nova condició juvenil*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona.
- Secretaria General de Joventut (2000). *Pla Nacional de Joventut. Joves 2010*, Barcelona, Secretaria General de Joventut. <http://www.gencat.net/pnjcat>

Bibliografia complementària

- Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (2004). *III Carta de la joventut catalana. El programa polític del moviment associatiu juvenil*, Barcelona, CNJC.
- Brunet, D. (2002). *Com fer un Pla Integral de Joventut*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Sinergia», núm. 1). <http://www.gencat.net/pnjcat>
- Comissió Europea (2001). *Un nou impuls per a la joventut europea. Llibre blanc de la Comissió Europea*. <http://www.gencat.net/joventut>
- Diputació de Barcelona (1999). *Pla jove 2000-2003. Pla director de joventut de la Diputació de Barcelona*, Barcelona, Diputació de Barcelona, Oficina del Pla Jove.
- ONU (2003). *Expert Meeting on Global Priorities for Youth*. <http://www.un.org/esa/socdev/nyin/helsinki/index.html>

- Montes, P. (2000). *Les polítiques de joventut en els municipis petits i mitjans*, Barcelona, Diputació de Barcelona.
- Soler, P. (2002). *Els tècnics en la política de joventut de l'Administració pública catalana*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Aportacions», núm. 17). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Tolosa, L., i Brunet, D. (2002). *Avaluació de Plans Locals de Joventut*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Sinergia», núm. 4). <http://www.gencat.net/pnjcat>

EDUCACIÓ

Bibliografia bàsica

- Casal, J., *et al.* (2003). *Enquesta als joves de Catalunya 2002*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Aportacions», núm. 19). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Bonal, X; Ferrer, F. i Essomba, M.A. (2004). *Política educativa i igualtat d'oportunitats*, Barcelona, Fundació Jaume Bofill.
- Enguita, M. F. (ed.) (1999). *Sociologia de la educació*, Barcelona, Ariel.

Bibliografia complementària

- Bonal, X; Rambla X. i Ajenjo, M. (2004). *Les desigualtats territorials de l'ensenyament a Catalunya*, Bellaterra, Fundació Jaume Bofill.
- Buckingham, D. (2001). *Creixer en la era de los medios electrónicos*, Madrid, Morata.
- Castells, M. (1994). *Nuevas perspectivas críticas en educación*, Barcelona, Paidós.
- Cardús, S. (2003). *El desconcert de l'educació*, Barcelona, La Magrana.
- Comissió Europea. *Strategic reflexions in Education, Training and Youth*. <http://europa.eu.int/comm/education/infos.html>
- Comissió Internacional sobre Educació per al Segle XXI (1996). *Educació: hi ha un tresor amagat dins*, Barcelona, Centre Unesco de Catalunya.
- Chisholm, L. (2003). «Youth and Education», a ONU (ed). *Expert Meeting on Global Priorities for Youth*. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/helsinki>

- Freire, P. (2000). *Pedagogía del oprimido*, Madrid, Siglo XXI.
- Gimeno, J., i Pérez, A. (1992). *Comprender y transformar la enseñanza*, Morata, Madrid.
- Gómez, C., i Vila, I. (2001). *La ciudad como proyecto educativo*, Barcelona, Octaedro.
- Llei de Qualitat: *Ley orgánica 8/2000, de 22 de diciembre, de calidad de la educación*, *Boletín Oficial del Estado*, núm. 307, p. 45188-45220.
- LOGSE: *Ley orgánica 1/1990, de 3 de octubre, de ordenación general del sistema educativo*, *Boletín Oficial del Estado*, núm. 238, p. 28927-28942.
- Marchesi, A. (2003). *El fracaso escolar: una perspectiva internacional*, Madrid, Alianza.
- OCDE. *Education at a Glance*. <http://www.oecd.org>
- Subirats, M. (2002). «Nivell d'estudis de la població», a Giner, S. (dir.). *L'Enquesta de la Regió de Barcelona 2000*. <http://campus.uab.es/iermb>
- Torres, J. (2001). *Educación en tiempos de neoliberalismo*, Morata, Madrid.

Webs d'interès

- Agència per a la Qualitat del Sistema Universitari (AQU). <http://www.agenqua.org>
- Centre de Recerca Social i Educativa (CREA). <http://www.pcb.ub.es/crea>
- Comunitats d'Aprenentatge. <http://www.comunidadesdeaprendizaje.net>
- Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles (CRUE). <http://www.crue.org>

- Conferència Nacional d'Educació (CNE). <http://www.gencat.net/cne>
- Consell d'Universitats. <http://www.mec.es/consejou>
- Departament d'Educació. <http://www.gencat.net/ense>
- Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació (DURSI). <http://dursi.gencat.net>
- Direcció General d'Educació i Cultura (Comissió Europea). http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm
- Education Sector (UNESCO). <http://www.unesco.org/education>
- Eurydice. Education in Europe. <http://www.eurydice.org>
- Institut de Ciències de l'Educació (ICE, UAB). <http://www.uab.es/ice>
- Institut de Ciències de l'Educació (ICE, UB). <http://www.ub.es/ice>
- Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). <http://www.idescat.net>
- Institut Nacional d'Estadística (INE). <http://www.ine.es>
- Ministeri d'Educació, Cultura i Esports. <http://www.mec.es>
- Observatori de la Societat de la Informació (DURSI). <http://dursi.gencat.net/ca/si/observatori.htm>
- Observatori Llatinoamericà de Polítiques Educatives (OLPED). <http://www.lpp-uerj.net/olped>
- Projecte Educatiu de Ciutat (PEC). <http://www.bcn.es/imeb/pec>
- Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC). <http://www.xtec.es>

CULTURA

Bibliografia bàsica

- Willis, P. (1997). *Cultura viva*, Barcelona, Diputació de Barcelona (col·lecció «Materials de Joventut», núm. 10).
- Feixa, C. (1998). *De joves, bandes y tribus. Antropología de la juventud*, Barcelona, Ariel.
- During, S. (ed). (1999). *The Cultural Studies Reader*, Londres, Routledge.

Bibliografia complementària

- Amit-Talai, V., i Wulff, H. (eds.) (1995). *Youth Culture. A Cross-Cultural Perspective*, Londres, Routledge.
- Comissió Europea (2002). *Les jeunes européens. Eurobaromètre 47.2*, Brussel·les, Comissió Europea.
- Diversos autors (2002). *Joves i valors. Els joves catalans en l'Enquesta Europea de Valors*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 9). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Feixa, C., et al. (2002). «Identitats culturals i estils de vida», a Institut d'Infància i Món Urbà (ed.). *La infància i les famílies a inicis del segle XXI*, Barcelona, Institut d'Infància i Món Urbà. <http://www.ciimu.org/cat/informe>
- Ford, P. (2003). «Rethinking Leisure Time: Expanding Opportunities for Young People and Communities», a ONU (ed.). *Expert Meeting on Global Priorities for Youth*. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/helsinki>

- Hall, S., i Jefferson, T. (eds) (1998). *Resistance Through Rituals: Youth Subcultures in Post-war Britain*, Londres i Nova York, Routledge.
- Institut Català del Consum (2004). *El consum responsable. Estudi de les actituds i el comportament dels adolescents catalans en relació al consum*, Barcelona, Institut Català del Consum. <http://www.icconsum.org>
- Martínez, R. (2003). *Cultura juvenil i gènere*, Barcelona, Secretaria General de Joventut. (col·lecció «Aportacions», núm. 21). <http://gencat.net/joventut/observatori>
- Miles, S. (2000). *Youth Lifestyles in a Changing World*, Buckingham (Filadèlfia), Open University Press.
- Suoranta, J. (2003). «Youth and Information and Communication Technologies», a ONU (ed.). *Expert Meeting on Global Priorities for Youth*. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/helsinki>
- Valor, J., i Siler, S. (2004). *Uso y actitud de los jóvenes hacia Internet y la telefonía móvil*, E-business Centre. <http://www.iese.edu>

Webs d'interès

- Centre d'Estudis de Sociologia de les Arts i la Cultura (CESAC). <http://www.ub.es/dptscs/cesac.htm>
- Consell Audiovisual de Catalunya (CAC). <http://www.audiovisualcat.net>
- Culture Sector (UNESCO). <http://www.unesco.org/culture>
- Departament de Cultura. <http://cultura.gencat.net>

- Direcció General d'Educació i Cultura (Comissió Europea). http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm
- Institut Català del Consum (ICC). <http://www.icconsum.org>
- Llengua catalana (Departament de la Presidència). <http://www6.gencat.net/llengcat>
- Ministeri d'Educació, Cultura i Esports. <http://www.mec.es>
- Observatori de la Societat de la Informació (Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació). <http://dursi.gencat.net/ca/si/observatori.htm>
- Sala d'Art Jove (Secretaria General de Joventut). <http://www.gencat.net/joventut>
- Young Consumers. http://www.youngconsumer.org/index_ycap.html

TREBALL

Bibliografia bàsica

- Casal, J., *et al.* (2003). *Enquesta als joves de Catalunya 2002*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Aportacions», núm. 19). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Santos Ortega, J. A. (1995). *Sociología del trabajo*, València, Tirant lo Blanch.
- Mingione, E. (1994). *Las sociedades fragmentadas: una sociología de la vida económica más allá del paradigma del mercado*, Madrid, Ministerio de Trabajo y Seguridad Social.

Bibliografia complementària

- Albaigés, B. (dir.) (2003). *Crisi del treball i emergència de noves formes de subjectivitat laboral entre els joves*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 10). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Alonso, L. E. (2000). *Trabajo y posmodernidad: el empleo débil*, Madrid, Fundamentos.
- Brunet, I. (ed.) (2001). *Joves i transició al mercat de treball*, Barcelona, Pòrtic.
- Cachón, L. (dir.). (2000). *Juventudes y empleos: perspectivas comparadas*, Madrid, Injuve.
- Departament de Treball (2001). *Llibre blanc dels nous filons d'ocupació a Catalunya*, Barcelona, Departament de Treball.

- Eurostat (2003) *Youth Transitions from Education to Working Life in Europe*, Comissió Europea (col·lecció «Statistics in Focus»). <http://europa.eu.int/comm/eurostat>
- Furlong, A. (2003). «Global Youth Employment and the Impending Catastrophe», a ONU (ed.). *Expert Meeting on Global Priorities for Youth*. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/helsinki>
- Generalitat de Catalunya (ed.) (2002). *Pacte per l'ocupació juvenil a Catalunya 2001-2003*, Barcelona, Generalitat de Catalunya. <http://www.gencat.net/joventut/publicacions>
- Miguélez, F., i Prieto, C. (eds.). (1999). *Las relaciones de empleo en España*, Madrid, Siglo XXI.
- Ortiz, D., i Miró, I. (1999). *Treball, valors i canvi. Les ruptures en la precarietat*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 5). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Sánchez, M. (2004). *Jóvenes: la nueva precariedad laboral*, Madrid, Comisiones Obreras. <http://www.ccoo.es>
- Serracant, P. (2001). «Treball», a *Viure al dia. Condicions d'existència, comportaments i actituds dels joves catalans. Informe sobre la joventut catalana al 2001*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 6). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>

Webs d'interès

- Acció Jove (CCOO). http://www.conc.es/nou/accio_jove.htm
- A Comparative Analysis of Transitions from Education to Work in Europe (CATEWE). <http://www.mzes.uni-mannheim.de/projekte/catewe/Homepage.html>

- Avalot/EIXAM (UGT). <http://www.avalot.org>
- Centre de Recerca Econòmica i Social de Catalunya (CRESC). <http://www.cresc.org>
- Centre d'Estudis i Recerca Sindicals (CERES). <http://www.conc.es/ceres>
- Consell Econòmic i Social (CES). <http://www.ces.es>
- Departament de Treball i Indústria. <http://www.gencat.net/treball>
- Direcció General d'Ocupació i Afers Socials (Comissió Europea). http://europa.eu.int/comm/employment_social/index_en.htm
- European Centre for the Development of Vocational Training (CEDEFOP). <http://www.cedefop.eu.int>
- Grup d'Estudis Sociològics sobre Vida Quotidiana i Treball (QUIT). <http://selene.uab.es/dep-sociologia/quit.htm>
- Grup de Recerca, Educació i Treball (GRET, UAB). <http://selene.uab.es/dep-sociologia/gret.htm>
- Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). <http://www.idescat.net>
- Institut Nacional d'Estadística (INE). <http://www.ine.es>
- Ministeri de Treball i Afers Socials. <http://www.mtas.es>
- Observatori del Mercat de Treball (Departament de Treball i Indústria). <http://www.gencat.net/treball>

- Observatori Europeu de Relacions Laborals (EIRO).
<http://www.eiro.eurofound.eu.int/>
- Observatorio Ocupacional (INEM). http://www.inem.es/ciudadano/p_observatorio.html
- Organització Internacional del Treball (OIT). <http://www.ilo.org>

HABITATGE

Bibliografia bàsica

- DEP Consultoria Estratègica i Trilla, C. (2003): *Els joves catalans i l'habitatge: 1999-2003*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 11). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Consejo Económico y Social (2002). *Estudio sobre la emancipación de los jóvenes y la situación de la vivienda*. <http://www.ces.es/informes/2002/inf0302.pdf>
- Observatorio Joven de Vivienda en España. *Boletín trimestral*, <http://www.cje.org>

Bibliografia complementària

- Avalot (2002). *Les polítiques públiques i el mercat de l'habitatge a Catalunya*. <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Bendit, R.; Gaiser, W., i Marbach, J. (eds.) (1999). *Youth and Housing in the European Union*, Opladen, Leske & Budrich.
- Garrido, L., i Requena, M. (1996). *La emancipación de los jóvenes en España*, Madrid, Instituto de la Juventud.
- Gomà, R. (coord.) (2001). *L'habitatge: un dret vulnerat. Estudi d'aproximació a les discriminacions en l'accés a l'habitatge a la ciutat de Barcelona*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona.
- Gomà, R. (dir.) (2004). *Joventut, okupació i polítiques públiques*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 11). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>

- Jones, G. (1995). *Leaving Home*, Buckingham, Open University Press.
- Miret, P. (2004). *Emancipació domiciliària, laboral i familiar dels joves a Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Aportacions», núm. 25).
<http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Trilla, C. (2002). *La política de vivienda en una perspectiva europea comparada*.
<http://www.estudios.lacaixa.com>
- Vergés, R. (ed.). (1997). *La edad de emancipación de los jóvenes*, Barcelona, Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.

Webs d'interès

- Borses Joves d'Habitatge. <http://www.gencat.net/joventut>
- Consell Econòmic i Social (CES). <http://www.ces.es>
- Departament de Política Territorial i Obres Públiques. <http://www.gencat.net/ptop>
- Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB).
<http://campus.uab.es/iermb>
- Institut d'Estudis Territorials (IET). <http://www.ietcat.org>
- Observatori Jove de l'Habitatge a Espanya (OBJVI). <http://www.cje.org>
- Oficina Jove d'Habitatge (CIVILIA, Ministeri de Treball i Afers Socials). <http://www.civilia.es/vivienda/indice.html>
- Patronat Municipal de l'Habitatge de Barcelona. <http://www.pmhb.org>

SALUT

Bibliografia bàsica

- Comelles, J. M., i Martínez, A. (1993). *Enfermedad, cultura y sociedad*, Madrid, Eudema.
- Romaní, O., i González, I. (2002). «La salut dels menors: vulnerabilitat, dependència i estils de vida», a Institut d'Infància i Món Urbà (ed.). *La infància i les famílies a inicis del segle XXI*, Barcelona, Institut d'Infància i Món Urbà. <http://www.ciimu.org/cat/informe>.
- Borrell, C., i Benach, J. (coords.). *Les desigualtats en la salut a Catalunya: informe CAPS-Fundació Jaume Bofill*, Barcelona, Mediterrània.

Bibliografia complementària

- Abraham, S., i Llewellyn-Jones, D. (1994). *Anorexia y bulimia: desórdenes alimentarios*, Madrid, Alianza.
- Conde, F., i Santamarina, C. (1996). *Las representaciones sociales sobre la salud de los jóvenes madrileños*, Madrid, Consejería de Sanidad y Servicios Sociales.
- Diversos autors (1999). *Joventut, imatge corporal i trastorns alimentaris*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Joves i Salut», núm. 2). <http://www.gencat.net/joventut>
- Escuela Andaluza de Salud Pública (2002). *Salud y juventud*. <http://www.cje.org>
- Giddens, A. (1995). *La transformación de la intimidad: sexualidad, amor y erotismo en las sociedades modernas*, Madrid, Cátedra.
- Lees, S. (1993). *Sugar and Spice: Sexuality and Adolescent Girls*, Harmondsworth, Penguin.

- Lock, M., i Kaufert, P. A. (1998). *Pragmatic women and body politics*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Observatori de nous consums de drogues en l'àmbit juvenil (2002). *Informe 2002*. <http://www.imsb.bcn.es/docs/observatori2001.pdf>
- Romani, O. (1999). *Las drogas. Sueños y razones*, Barcelona, Ariel.
- Servei Català de Trànsit. *Anuari estadístic d'accidents de trànsit*, Departament d'Interior. <http://www.gencat.net/transit/est.htm>
- Surís, J. C., i Parera, N. (2002). *Enquesta de salut als adolescents escolaritzats de Catalunya 2001*, Barcelona, Secretaria General de Joventut. <http://www.gencat.net/joventut/publicacions>
- Thomson, R. (2003). «Health Issues», a ONU (ed.). *Expert Meeting on Global Priorities for Youth*. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/helsinki>

Webs d'interès

- Centre Jove d'Anticoncepció i Sexualitat (CEJAS). <http://www.centrejove.org>
- Departament de Salut. <http://www.gencat.net/sanitat>
- Direcció General de Salut i Protecció al Consumidor (Comissió Europea). http://europa.eu.int/comm/health/index_en.htm
- Energy Control. <http://www.energycontrol.org>
- European Monitoring Centre for Drug Addiction (EMCDDA). <http://www.emcdda.org>
- Fundación Alcohol y Sociedad. <http://www.alcoholysociedad.org>

- Fundación de Ayuda contra la Drogoadicción (FAD). <http://www.fad.es>
- Institut Municipal de Salut Pública de Barcelona (IMSB). <http://www.imsb.bcn.es>
- Ministeri de Sanitat i Consum. <http://www.msc.es>
- Observatori de nous consums de drogues en l'àmbit juvenil. <http://www.imsb.bcn.es>
- Observatori de Bioètica i Dret (UB). <http://www.ub.es/fildt/bioetica.htm>
- Organització Mundial de la Salut (OMS). <http://www.who.int>
- Plan Nacional sobre Drogas. <http://www.mir.es/pnd>
- Secretaria General de Joventut (recull de webs sobre salut). <http://www.gencat.net/joventut>
- Servei Català de Trànsit (Departament d'Interior). <http://www.gencat.net/transit>
- United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention. <http://www.odccp.org>

PARTICIPACIÓ

Bibliografia bàsica

- Sellarès, A. (2003). *Participació jove*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Sinergia», núm. 7). <http://www.gencat.net/pnjcat>
- Dahl, R. (1999). *La democracia. Una guía para los ciudadanos*, Madrid. Taurus.
- Morán, M. L., i Benedicto, J. (2000). *Jóvenes y ciudadanos*, Madrid, Instituto de la Juventud.

Bibliografia complementària

- Brunet, D. (2002). *Guía per a la creació de Fòrums Joves*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Sinergia», núm. 2). <http://www.gencat.net/pnjcat>
- Consejo de la Juventud de España (2002). *Cultura participativa y asociacionismo juvenil*, Madrid, CJE.
- Consejo de la Juventud de España (2001). *La igualdad de oportunidades y la participación social de los jóvenes*, Madrid, CJE.
- Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (2001). *Què són i com es creen els Consells Locals de Joventut. Guia de suport a la creació dels consells locals de la joventut*, Barcelona, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya.
- Font, J. (1994). *La participación política de la juventud*, Barcelona, Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia.

- Gomà, R., i Blanco, I. (2002). *Gobiernos locales y redes participativas*, Barcelona, Ariel.
- Fundació Francesc Ferrer i Guàrdia (1999). *Joves i participació a Catalunya*. Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 2).
<http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Jarque, M. (coord.) (2001). *186 propostes per a l'associacionisme juvenil per una democràcia participativa*, Barcelona, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya.
- Lansdown, G. (2003). «Youth Participation in Decision-making», a ONU (ed.). *Expert Meeting on Global Priorities for Youth*. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/helsinki>
- Marshall, T. H., i Bottomore, T. (1998). *Ciudadanía y clase social*, Madrid, Alianza Editorial.
- Ortiz, D., i Miró, I. (1999). *Treball, valors i canvi. Les ruptures en la precarietat*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 5).
<http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Prieto, R. (1998). *Tendencias del asociacionismo juvenil en los años 90*, Madrid, Instituto de la Juventud.
- Villasante, R., et al. (coord.) (2000). *La investigación social participativa. Construyendo ciudadanía*, Madrid, El Viejo Topo.

Webs d'interès

- Àrea de participació. Secretaria General de Joventut. <http://www.gencat.net/joventut>
- CAT 365. <http://www.cat365.net>

- Consell de la Joventut de Barcelona (CJB). <http://www.cjb.es>
- Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC). <http://www.cnjc.net>
- Democràcia Web. <http://www.democraciaweb.org>
- eDemocràcia.com. <http://www.edemocracia.com>
- Flor de Maig. Diputació de Barcelona. <http://www.diba.es/flordemaig>
- Institut Català del Voluntariat (INCAVOL). <http://www.voluntariat.org>
- Observatori Internacional de la Democràcia Participativa. <http://www.bcn.es/observatori>
- Parlament Europeu. <http://www.europarl.eu.int>
- Youth Forum. <http://www.youthforum.org>

COHESIÓ SOCIAL: ESTUDIS GENERALS

Bibliografia bàsica

- Casal, J., *et al.* (2003). *Enquesta als joves de Catalunya 2002*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Aportacions», núm. 19).
<http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Martín Serrano, M. (dir.) (2000). *Informe Juventud en España*, Madrid, Injuve.
- IARD (2001). *Study on the State of Young People and Youth in Europe*, Milà, Iard.

Bibliografia complementària

- Consell d'Europa. *European Youth Trends 2000 Report*. <http://www.coe.fr/youth/research>.
- Iacovou, M. (2001). *Young People's Lives: a Map of Europe*, Cochester, Institute for Social and Economic Research.
- Instituto Nacional de la Juventud. *Sondeo periódico de situación y opinión de la gente joven*. <http://www.injuve.es>
- Institut d'Infància i Món Urbà (2002). *La infància i les famílies a l'inici del segle XXI*, Barcelona. <http://www.ciimu.org/cat/informe>.
- Observatori Català de la Joventut (ed.). (2003). *La recerca sobre joventut a Catalunya. Ponències presentades en l'Àrea d'Investigació del 3r Congrés de la Joventut de Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de Joventut. <http://www.gencat.net/joventut/observatori>

- ONU (2003). *World Youth Report*. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/report2003.pdf>
- Ramon, A. i Sintes, E. (2002). *Condicions de vida dels joves de la província de Barcelona*, Barcelona, Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.
- Serracant, P. (2001). *Viure al dia. Condicions d'existència, comportaments i actituds dels joves catalans. Informe sobre la joventut catalana al 2001*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 6).
<http://www.gencat.net/joventut/observatori>

Webs d'interès

- Consell Econòmic i Social (CES). <http://www.ces.es>
- Directorat de Joventut i Esport (Consell d'Europa). <http://www.coe.int>
- European Group for Integrated Social Research (EGRIS). <http://www.iris-egris.de/egris>
- European Youth Observatory (EYO). <http://www.diba.es/eyo>
- Eurostat. <http://europa.eu.int/comm/eurostat>
- Fondazione IARD. <http://www.fondazioneiard.org>
- Innocenti Research Centre (UNICEF). <http://www.unicef-icdc.org>
- Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). <http://www.idescat.net>
- Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (IERMB).
<http://campus.uab.es/iermb>
- Instituto Nacional de Estadística (INE). <http://www.ine.es>
- Nordic Youth Research Network. <http://www.alli.fi/nyri/index.htm>

COHESIÓ SOCIAL: GÈNERE

Bibliografia bàsica

- Diversos autors (1994). «Feminismo: entre la igualdad y la diferencia», a *El Viejo Topo*, núm. 73 (març).
- Izquierdo, M. J. (1998). *El malestar en la desigualdad*, Madrid, Instituto de la Mujer.
- Torns, T. (2001). «Les joves i l'ocupació», a Brunet, I. (ed.) (2001). *Joves i transició al mercat de treball*, Barcelona, Pòrtic.

Bibliografia complementària

- Alberdi, I.; Escario, P., i Matas, N. (2000). *Les dones joves a Espanya*, Barcelona, Fundació "La Caixa". <http://www.lacaixa.es>
- Álvaro, M. (coord.) (1994). *Propuesta de un sistema de indicadores sociales de desigualdad entre géneros*, Madrid, Instituto de la Mujer.
- Bourdieu, P. (2000). *La dominació masculina*, Barcelona, Edicions 62.
- Duret, P. (1999). *Les jeunes et l'identité masculine*, París, PUF.
- Federació Catalana d'ONG pel Desenvolupament (ed.) (2002). *II Seminario sobre Género en el Desarrollo*, Barcelona, Federació Catalana d'ONG pel Desenvolupament.
- Helve, H. (2003). «The Situation of Girls and Young Women», a ONU (ed.). *Expert Meeting on Global Priorities for Youth*. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/helsinki>

- Holland, J., *et al.* (1998). *The Male in the Head: Young People, Heterosexuality and Power*, Londres, Tufnell.
- Martínez, R. (2002). *Cultura juvenil i gènere*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 8). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>

Webs d'interès

- Ca la Dona. <http://www.caladona.pangea.org>
- Centre d'Estudis sobre la Dona (CEM). <http://www.ua.es/cem>
- DUODA. Centre de Recerca de Dones. <http://www.ub.es/duoda/catinvent.html>
- Institut Català de la Dona (ICD). <http://www.gencat.net/icdona>
- Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). <http://www.idescat.net>
- Instituto de la Mujer. <http://www.mtas.es/mujer>
- Grup d'Estudis Sociològics sobre Vida Quotidiana i Treball (QUIT). <http://www.uab.es>
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). <http://www.oecd.org/dac/gender>
- Oficina Tècnica del Pla d'Igualtat. Diputació de Barcelona. <http://www.diba.es/dona>
- Mujeres en Red. <http://www.nodo50.org/mujeresred>

COHESIÓ SOCIAL: CLASSE SOCIAL

Bibliografia bàsica

- Furlong, A. (2001). *Els contextos canviants de la joventut*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Aportacions», núm. 14).
<http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Galland, O. (1999). «Una nueva etapa de la vida», a Enguita, M. F. (ed.). *Sociología de la educación*, Barcelona, Ariel.
- Salvadó, A., i Serracant, P. (2003). *Forever Young? Vulnerabilitat social juvenil o vulnerabilitat social generacional?* <http://gencat.net/joventut/observatori>

Bibliografia complementària

- Brunet, I. (ed.) (2001). *Joves i transició al mercat de treball*, Barcelona, Pòrtic.
- Carabaña, J. (ed.) (1995). *Desigualdad y clases sociales. Un seminario entorno a Erik O. Wright*, Madrid, Fundación Argentaria.
- Cartmel, F., i Furlong, A. (1997). *Young People and Social Change*, Filadèlfia, Open University Press.
- Comissió Europea (1997). *Youth in the European Union. From Education to Working Life*, Luxemburg, Comissió Europea.
- Feito Alonso, F. (1997). *Estructura social contemporánea. Las clases sociales en los países industrializados*, Madrid, Siglo XXI.

- Garrido, L., i Requena, M. (1996). *La emancipación de los jóvenes en España*, Madrid, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- Heinz, W. (ed.) (1999). *From Education to Work: Cross National Perspectives*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Jones, G. (2002). *The Youth Divide: Diverging Paths to Adulthood*, Londres, Joseph Rowntree Foundation.
- Observatori de les Desigualtats. *Informes*. <http://www.obdesigualtats.org>
- Revista de Estudios de Juventud (2002). «Jóvenes y transiciones a la vida adulta en Europa», núm. 56, Madrid, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. <http://www.mtas.es/injuve>
- Subirats, M.; Sánchez, C., i Domínguez, M. (2002). «Classes socials i estratificació», a Giner, S. (dir). *Enquesta de la regió de Barcelona 2000. Condicions de vida i hàbits de la població. Informe general*. <http://campus.uab.es/iermb>

Webs d'interès

- Cáritas. <http://www.caritas.es>
- Obra social (Caixa de Catalunya). <http://obrasocial.caixacatalunya.es/osocial>
- Observatori de la Pobresa (Fundació Un Sol Món). <http://obrasocial.caixacatalunya.es>
- Observatori de les Desigualtats (Fundació Jaume Bofill). <http://www.obdesigualtats.org/obd/index.php>

COHESIÓ SOCIAL: ÈTNIA

Bibliografia bàsica

- Delgado, M. (1998). *Diversitat i integració: lògica i dinàmica de les identitats a Catalunya*, Barcelona, Empúries.
- Maalouf, A. (1999). *Les identitats que maten. Per una mundialització que respecti la diversitat*, Barcelona, La Campana.
- Malgesini, G., i Giménez, C. (2000). *Guía de conceptos sobre migraciones, racismo e interculturalidad*, Madrid, Catarata.

Bibliografia complementària

- Abdelouahed, M., et al. (2002). *Immigració i lleure: orientacions per a l'acció*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Sinergia», núm. 5). <http://www.gencat.net/joventut/pnjcat>
- Aja, E., et al. (2000). *Educació i immigració: els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social*, Barcelona, Fundació Jaume Bofill.
- Alegre, M. A., i Herrera, D. (1999). *Escola, oci i joves magribins. Segones generacions de famílies immigrades i el sentit de la seva inserció social. El cas de Mataró*, Barcelona, Diputació de Barcelona i Fundació Jaume Bofill.
- Carbonell, F. (1997). *Immigrants estrangers a l'escola: desigualtat social i diversitat cultural en l'educació*, Barcelona, Fundació Serveis de Cultura Popular.
- Col·lectiu Ioé (2002). *Immigració, escola i mercat de treball*, Barcelona, Fundació "la Caixa" (col·lecció «Estudis Socials», núm. 11). <http://www.lacaixa.es>

- Fundació Jaume Bofill i Secretaria General de Joventut (2003). *Tangram. Set elements per fer espai i escoltisme des de la interculturalitat*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.
- Domingo, A.; Bayona, J., i Brancós, I. (2001). *Les migracions internacionals i població jove de nacionalitat estrangera a Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 7). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Essomba, M. A. (coord.) (2001). *Sanduk. Guia per a la formació dels educadors i les educadores en interculturalitat i immigració*, Barcelona, Secretaria General de Joventut <http://www.gencat.net/joventut/publicacions>
- Herrera, D.; Albaigés, B., i Garet, M. (2003). *La immigració i el treball intercultural a les entitats d'educació en el lleure de Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Aportacions», núm. 20). <http://www.gencat.net/joventut>
- Llei d'estrangeria: *Ley orgánica 8/2000, de 22 de diciembre, de reforma de la Ley orgánica 4/2000, de 11 de enero, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social*, *Boletín Oficial del Estado* de 23 de diciembre de 2000, núm. 307, p. 45508-45522.
- Nadal, M.; Alegre, M. A., i Oliveres, R. (2002). *Les actuacions municipals a Catalunya en l'àmbit de la immigració*, Barcelona, Fundació Jaume Bofill.
- SOS Racisme. *Informe anual sobre el racismo en el Estado español*. <http://sosracisme.org>

Webs d'interès

- Centre d'Estudis Demogràfics (CED). <http://www.uab.es/ced>
- Centre de Relacions Internacionals i Cooperació Internacional (Fundació CIDOB). <http://www.cidob.org>
- Consorci de Recursos per a la Integració de la Diversitat. <http://www.diba.es/crid>
- Entrecultures. <http://www.entrecultures.org>
- Institut Europeu de la Mediterrània (IEMed). <http://www.gencat.es/icm>
- European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia (EUMC). <http://eumc.eu.int>
- Secretaria per a la Immigració (Generalitat de Catalunya). <http://www.gencat.net/presidencia/immigracio>
- SOS Racisme. <http://www.sosracisme.org>
- Programa Calidoscopi (Secretaria General de Joventut i Fundació Jaume Bofill). <http://www.entrecultures.org>

COHESIÓ SOCIAL: PROTECCIÓ SOCIAL

Bibliografia bàsica

- Adelantado, J. (coord.) (2000). *Cambios en el Estado del bienestar. Políticas sociales y desigualdades en España*, Barcelona, Icaria.
- Mercader, M. (dir.) (2004). *La pobreza a Catalunya. Informe 2003*, Barcelona, Fundació Un Sol Món. <http://www.obdesilgualtats.org>
- Navarro, V., et al. (1999). *Les desigualtats socials a Catalunya*, Barcelona, Editorial Mediterrània.

Bibliografia complementària

- Cáritas. *La pobreza en España*. <http://www.caritas.es>
- Consejo Económico y Social. *Memoria socioeconómica y laboral de España*. <http://www.ces.es>
- Curtain, R. (2003). «Youth in Extreme Poverty: Dimensions and Country Responses», a ONU (ed.). *Expert Meeting on Global Priorities for Youth*. <http://www.un.org/esa/socdev/unyin/helsinki>
- Comissió Europa (2002). *Social Protection in Europe 2001*, Luxemburg, Comissió Europea. http://europa.eu.int/comm/employment_social
- Gallart, M. A. (coord.) (2000). *Formación pobreza y exclusión: los programas para jóvenes*, Montevideo, CINTERFOR/OIT.

- Kieselbach, T. (ed.) (2000). *Youth, Unemployment and Social Exclusion*, Opladen, Leske / Budrich.
- MacDonald, R. (ed.) (1997). *Youth, the «Underclass» and Social Exclusion*, Londres, Routledge.
- Moreno, L. (ed.) (2001). *Pobreza y exclusión: la «malla de seguridad» en España*. Madrid, Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- Muffels, R.; Tsakoglou, P., i Mayes, D. (eds.) (2002). *Social Exclusion in European Welfare States*, Northampton, Edward Elgar Pub.
- Navarro, V. (2003). *L'Estat del benestar a Catalunya*. <http://www.vnavarro.org>

Webs d'interès

- Cáritas. <http://www.caritas.es>
- Centro Reina Sofía para el Estudio de la Violencia. <http://www.gva.es/violencia>
- Consejo Económico y Social (CES). <http://www.ces.es>
- Departament de Benestar i Família. <http://www.gencat.net/benestar>
- Direcció General d'Ocupació i Afers Socials. http://europa.eu.int/comm/employment_social/index_en.htm
- Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). <http://www.idescat.net>
- Institute for Social and Economical Research (ISER). <http://www.iser.essex.ac.uk>
- Ministeri de Treball i Afers Socials. <http://www.mtas.es>

- Obra social (Caixa de Catalunya). <http://obrasocial.caixacatalunya.es/osocial>
- Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). <http://www.oecd.org>

COHESIÓ SOCIAL: TERRITORI

Bibliografia bàsica

- Castells, M., i Tubella, I. (2000). *La societat xarxa a Catalunya*. <http://www.uoc.edu>
- Módenes, J. A., i Recaño, J. (2003). *El territori i la mobilitat migratòria dels joves a Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Aportacions», núm. 22). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Equip d'Anàlisi Política (2002). *Joventut, territori i ciutadania*, Barcelona, Diputació de Barcelona. <http://www.diba.es/plajove/documents/documents.asp>

Bibliografia complementària

- Castells, M. (1997). *La era de la informació. Economía, sociedad y cultura. Vol. 1: La sociedad red*, Madrid, Alianza.
- Comissió Europea (1998). *Cien palabras para la igualdad: glosario de términos relativos a la igualdad entre mujeres y hombres*, Luxemburg, Comissió Europea.
- Feixa, C. (2001). *La generació @. La joventut al segle XXI*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Aportacions», núm. 13). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- González, J. J., i Gómez, C. (2002). *Juventud rural 2000*, Madrid, Injuve.
- Sigalés, C., i Mominó, J.M. (dir.) (2004). *L'escola a la societat laica*, Barcelona, UOC. <http://www.uoc.edu/in3/pic/cat/pic3.html>
- Módenas, J., i López, J. (2001). *Els joves ca talans en el 2011: els canvis que vénen*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Estudis», núm. 4). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>

- Nel·lo, O. (2002). «L'ús de l'espai», a Giner, S. (dir). *Enquesta de la regió de Barcelona 2000. Condicions de vida i hàbits de la població. Informe general*. <http://campus.uab.es/iermb>
- Revista de Estudios de Juventud (2000). «Juventud rural», núm. 48, Madrid, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. <http://www.mtas.es/injuve>

Webs d'interès

- Agenda 21 (Barcelona). <http://www.bcn.es/agenda21>
- Associació Catalana de Municipis (ACM). <http://www.associacio.net>
- Centre d'Estudis Demogràfics (CED). <http://www.uab.es/ced>
- Centre Unesco de Catalunya. <http://www.unescocat.org>
- Departament de Medi Ambient i Habitatge. <http://mediambient.gencat.net>
- Departament de Política Territorial i Obres Públiques. <http://www.gencat.net/ptop>
- Federació de Municipis de Catalunya (FMC). <http://www.fmcnet.org>
- Institut d'Estudis Territorials (IET). <http://www.ietcat.org>
- Projecte Internet Catalunya (PIC). <http://www.uoc.edu/in3.pic>
- Repoblando. <http://www.repoblando.org>

TENDÈNCIES EN L'ESTUDI DE LA JOVENTUT

Bibliografia bàsica

- Feixa, C. (1993). *La joventut com a metàfora*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.
- Espluga, J. L. (2003). «La recerca sobre joventut a Catalunya», a Observatori Català de la Joventut (ed.). *La recerca sobre joventut a Catalunya. Ponències presentades en l'Àrea d'Investigació del 3r Congrés de la Joventut de Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de Joventut. <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- Griffin, C. (1993). *Representations of Youth. The Study of Youth and Adolescence in Britain and America*, Cambridge, Policy Press.

Bibliografia complementària

- Cardús, S., i Estruch, J. (1984). *Les enquestes a la joventut de Catalunya. Bells deliris fascinen la raó*, Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- Observatori Català de la Joventut (ed.). (2003). *La recerca sobre joventut a Catalunya. Ponències presentades en l'Àrea d'Investigació del 3r Congrés de la Joventut de Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de Joventut. <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
- IARD (2001). *Study on the State of Young People and Youth in Europe*, Milà, Iard.
- *Joventut 1985*, a *Papers: Revista de Sociologia*, núm. 25. Barcelona, 1985.
- Serracant, P. (2002). *L'anàlisi de la realitat juvenil*, Barcelona, Secretaria General de Joventut (col·lecció «Sinergia», núm. 3). <http://www.pnjcat.net>

Webs d'interès

- Associació Catalana de Sociologia (ACS) <http://www.iecat.es>
- Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS). <http://www.cis.es>
- Col·legi de Doctors i Llicenciats en Ciències Polítiques i Sociologia (COLCPIS). <http://www.colcpis.org>
- Research Committee on Sociology of Youth (RC 34, ISA). <http://www.ucm.es/info/isa>
- European Sociological Association (ESA). <http://www.valt.helsinki.fi/esa>
- International Sociological Association (ISA). <http://www.ucm.es/info/isa>
- Observatori Català de la Joventut (Secretaria General de Joventut). <http://www.gencat.net/joventut/observatori>

TENDÈNCIES EN LES POLÍTIQUES DE JOVENTUT

Bibliografia bàsica

- Casal, J. (2000). «Capitalismo informacional, trayectorias sociales de los jóvenes y políticas sobre juventud», a Cachón, L. (dir.). *Juventudes y empleos: perspectivas comparadas*, Madrid, Instituto de la Juventud.
- Giménez, L., i Llopart, I. (2003). «Les polítiques de joventut a Catalunya: polítiques residuals per a qüestions perifèriques?», a Secretaria General de Joventut (ed.). *La recerca sobre joventut a Catalunya. Ponències presentades en l'Àrea d'Investigació del 3r Congrés de la Joventut de Catalunya*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.
<http://www.gencat.net/joventut/observatori>.
- IARD (2001). «Country Reports: Youth Policies in European Countries», a IARD. *Study on the State of Young People and Youth in Europe*, Milà, Iard.

Bibliografia complementària

- Consell de la Joventut de Barcelona (1999). *Per unes veritables polítiques de joventut*, Barcelona, Consell de la Joventut de Barcelona.
- Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (1999). *Línies de política juvenil*, Barcelona, Secretaria General de Joventut.
- *Discurso y debates en políticas de juventud*, a *Revista de Juventud*, núm. 59, Madrid, Injuve, 2002.
- Diputació de Barcelona (1999). *La nueva condición juvenil y las políticas de juventud. Actas del congreso celebrado en Barcelona en noviembre de 1998*, Barcelona, Diputació de Barcelona.

- Federació de Municipis de Catalunya (1998). *Polítiques locals de joventut*, Barcelona, Federació de Municipis de Catalunya.
- Federación Española de Municipios y Provincias (1995). *Guía del concejal y concejala de Juventud*, Alacant, Federación Española de Municipios y Provincias.
- Instituto de la Juventud (1999). *Informe sobre políticas de juventud en España*. Madrid, Instituto de la Juventud.
- Sáez Marín, J. (1988). *El Frente de Juventudes. Política de juventud en la España de la posguerra*, Madrid, Siglo XXI.

Webs d'interès

- Institut de Govern i Polítiques Públiques (IGOP). <http://cpdp.uab.es/igop>
- Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS). <http://www.diba.es/icps>
- Consejo de la Juventud de España (CJE). <http://www.cje.org>
- Consell de la Joventut de Barcelona (CJB). <http://www.cjb.es>
- Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC). <http://www.cnjc.net>
- Oficina del Pla Jove (Diputació de Barcelona). <http://www.diba.es/plajove>
- Pla Nacional de Joventut de Catalunya (PNJ). <http://www.gencat.net/pnjcat>
- Secretaria General de Joventut. <http://www.gencat.net/joventut>
- Informació juvenil (Secretaria General de Joventut). <http://www.gencat.net/joventut>

- Instituto Nacional de la Juventud (INJUVE). <http://www.mtas.es/injuve>
- Injuve. Base de datos de legislación sobre juventud. <http://www.rutas.es/injuve/introlex.html>
- Organismes oficials de joventut de les comunitats autònomes. <http://www.mtas.es/injuve>
- Unitat de Joventut de la Unió Europea (Directorate-General for Education and Culture). <http://europa.eu.int/comm/education/youth.html>
- Youth Directorate (Consell d'Europa). <http://www.coe.fr/youth>
- Agències estatals de joventut dels estats membres de les Nacions Unides. <http://www.un.org/youth>
- Youth Unit (Organització de les Nacions Unides). <http://www.un.org/youth>
- Section for Youth (UNESCO). <http://www.unesco.org/youth>

ALTRES REFERÈNCIES

Webs d'interès

- **Observatori Català de la Joventut.** <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
A la web de l'Observatori Català de la Joventut s'hi poden trobar estadístiques sobre la joventut, publicacions en línia, informació sobre congressos i seminaris sobre beques i ajuts a la recerca, entre d'altres qüestions.
- **Centre de Documentació Juvenil.** <http://www.gencat.net/joventut/observatori>
El Centre de Documentació Juvenil de l'Observatori Català de la Joventut ofereix els següents serveis en línia: catàleg de les publicacions del fons documental del centre, recull legislatiu (BOE i DOGC) sobre temes vinculats a la joventut, recull diari de premsa sobre notícies referents al món juvenil, revista de premsa (recull mensual d'articles de fons) i un conjunt d'enllaços amb centres de documentació i de recerca sobre joventut.
- **Centre de Recursos (Pla Nacional de Joventut de Catalunya).** <http://www.gencat.net/joventut/pnjcat>
La web del Centre de Recursos ofereix un recull actualitzat de bones pràctiques en polítiques de joventut, un conjunt de materials de suport per facilitar la tasca de la gent que treballa en matèria de joventut i tota la documentació vinculada al Pla Nacional de Joventut de Catalunya, entre d'altres.

Altres centres de documentació i recursos especialitzats en joventut.

- Biblioteca de Juventud (INJUVE). <http://www.mtas.es/injuve/biblio/fondos-bib/fondos.htm>
- European Youth Centres Libraries (Consell d'Europa). <http://www.eycb.coe.int>

Revistes institucionals*

- *CJE: Revista del Consejo de la Juventud de España*, Madrid, Consejo de la Juventud de España.
- *Debat Juvenil*, Barcelona, Consell Nacional de la Joventut de Catalunya.
- *Entrejóvenes*, Barcelona, Asociación Diomira.
- *Papers de Joventut*, Barcelona, Diputació de Barcelona.
- *RIEJ. Revista Iberoamericana de Juventud*. <http://www.oij.org>

Revistes acadèmiques*

- *Adolescence: an International Quarterly Devoted to the Physiological, Psychological, Psychiatric, Sociological, and Education Aspects of the Second Decade of the Human Life*, California, Libra Publishers.
- *Agora: Débats/Jeunesse*, Marly-le-Roy, Institut National de la Jeunesse et de l'Éducation Populaire.
- *Boletín Latinoamericano Adolescencia*, Mèxic, BVS Adolec. <http://www.adolesc.org.mx/litcién/boletín>.
- *Child and Adolescent Social Work Journal*, Chicago, Kluwer Academic.

---

* Totes les revistes estan disponibles al Centre de Documentació Juvenil (Observatori Català de la Joventut, Secretaria General de Joventut). En alguns casos es poden consultar a Internet.

- *Children and Youth Services Review: an International Multidisciplinary Review of the Welfare of Young People*, Nova York, Pergamon.
- *International Review of Education*, Unesco, Institute for Education.
- *Journal of Adolescence*, Londres, Academic Press.
- *Journal of Adolescent Research*, Thousand Oaks / Londres / Nova Delhi, Sage.
- *Journal of Research on Adolescence: the Official Journal of the Society for Research on Adolescence*, Oxford, Society for Research on Adolescence.
- *Journal of Youth and Adolescence: a Multidisciplinary Research Publication*, Nova York, Plenum Press.
- *Journal of Youth Studies*, Glasgow, Carfax Publishing.
- *Journal of Intergenerational Relationships: Programs, Policy, and Research*, Pennsilvània, University Center for Social and Urban Research.
- *RC34 Newsletter*. Butlletí electrònic del Comitè de Recerca de Sociologia de la Joventut de l'Associació Internacional de Sociologia. <http://www.alli.fi/youth/research/ibyr>
- *Revista de Estudios de Juventud*, Madrid, INJUVE. <http://www.mtas.es/injuve>.
- *Revista Iberoamericana de Juventud*, Madrid, Secretaría Ejecutiva de la Organización Iberoamericana de Juventud. <http://www.ilo.org/public/spanish>
- *Young: Nordic Journal of Youth Research*, Estocolm, <http://www.alli.fi/nyri/young>
- *Youth & Society*, Thousand Oaks / Londres / Nova Delhi, Sage.